

Udskriftsdato: 2. januar 2026

CIR1H nr 10012 af 21/10/2025 (Gældende)

Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet: Straffens fastsættelse

Ministerium: Justitsministeriet

Journalnummer: CMS VB 11234

Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet: Straffens fastsættelse

1. Overblik og tjekliste

Straffen fastsættes i det enkelte tilfælde inden for den normalstrafferamme, der er fastsat for den pågældende forbrydelse, med anvendelse af eventuelle sidestrafferammer og på grundlag af reglerne i straffelovens §§ 80-89 a.

2. *Politiets efterforskning og sagsbehandling*

3. *Forberedelse*

4. *Jura*

5. Straf og andre retsfølger

5.1. *Generelt om fastsættelse af bøder*

De almindelige regler om strafudmåling i straffelovens §§ 80-82 suppleres bl.a. af straffelovens § 51 vedrørende bødestraf.

Sanktionspåstande i bødesager skal således udformes i overensstemmelse med de generelle retningslinjer for fastsættelse af bødestrafte samt de nærmere retningslinjer for bødernes størrelse, som fremgår af Rigsadvokatmeddelelsens enkelte afsnit.

For så vidt angår tillægsbøder henvises i øvrigt til Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet om færdsel – generelle retningslinjer for sanktionspåstande i færdselssager, pkt. 5.3.3.-5.3.5., idet disse retningslinjer også gælder i sager om overtrædelse af straffeloven.

5.1.1. *Nedsættelse af bøder*

Der er indført en ordning med nedsættelse af bøder til det halve for personer med særligt lav betalingsevne, hvilket dels omfatter personer mellem 15 og 18 år (uanset indtægtsforholdene) og personer med en særlig lav indtægt, dvs. en indtægt der er mindre end $\frac{3}{4}$ af dagpengebeløbet for en fuldtidsansat. Det er derfor vigtigt, at anklagemyndigheden er opmærksom på, om der i en konkret sag kan være grundlag for nedsættelse af bøden.

Det er forholdene på gerningstidspunktet, der er afgørende for en eventuel nedsættelse både i forhold til den sigtedes alder og indtægt. Se med hensyn til sigtede under 18 år og sigtede med særlig lav indtægt f.eks. U 1994.783 Ø.

I forhold til nedsættelse af bøder til personer med særlig lav betalingsevne henvises i øvrigt til Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet om færdsel – generelle retningslinjer for sanktionspåstande i færdselssager pkt. 5.2.2., idet disse retningslinjer også gælder i sager om overtrædelse af straffeloven.

5.1.1.1. Unge under 18 år

Bøder til unge under 18 år skal generelt nedsættes til det halve beløb, dog mindst 500 kr. Der foretages således ikke en konkret vurdering af indtægtsforholdene for så vidt angår denne persongruppe. Nedsættelsen af bøden skal ske ved anklagemyndighedens foranstaltning i forbindelse med udsendelse af bødeforelæg eller ved nedlæggelse af påstand om bøde.

Dette gælder dog ikke, hvis andet følger af retningslinjerne for bødens fastsættelse vedrørende de enkelte lovovertrædelser.

Der henvises i øvrigt til Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet om behandlingen af sager om unge lovovertrædere.

5.1.1.2. Personer med særlig lav indtægt

En indtægt anses for særlig lav, når den er væsentlig mindre end dagpengebeløbet for en fuldtidsbeskæftiget. Dagpengebeløbet for en fuldtidsbeskæftiget er fra den 1. januar 2025 ca. 252.980 kr. pr. år, svarende til ca. 21.082 kr. pr. måned. Hvis sigtedes indtægt udgør mindre end ca. $\frac{3}{4}$ af dette beløb, dvs. ca. 189.735 kr. pr. år/15.811 kr. pr. måned, skal bøden som udgangspunkt nedsættes til det halve beløb, dog mindst 500 kr.

Indtægtsgrænsen reguleres årligt, og den angivne indtægtsgrænse finder anvendelse for overtrædelser, der begås efter den 1. januar 2025. Dagpengebeløbet reguleres årligt i medfør af lov om arbejdsløshedsforsikring, og det aktuelle beløb er tilgængeligt i vejledning nr. 10039 af 4. december 2024 om satser mv. på arbejdsløshedsforsikringens område 2025¹.

Når indtægten skal opgøres, skal der tages udgangspunkt i den sigtedes bruttoindtægt. Hele den sigtedes indtægt skal efter Rigsadvokatens opfattelse medregnes, herunder f.eks. pensionsudbetalinger og udbetalinger fra ATP, og der skal ikke fratrækkes skat, arbejdsmarkedsbidrag eller andre fradrag.

Der må ikke ske nedsættelse af en bøde blot under henvisning til, at den sigtede er pensionist, studerende, kontanthjælpsmodtager eller lignende, uden at der foreligger konkrete oplysninger om den pågældendes indtægt.

Det påhviler den sigtede at fremlægge den fornødne dokumentation for, at han eller hun har en særlig lav indtægt, eksempelvis ved fremlæggelse af årsopgørelser eller lignende. Foreligger der ikke sådan dokumentation på tidspunktet for udstedelse af bødeforelæg mv., fastsættes bøden til normaltaksten.

5.1.1.2.1. Anmodning om bødenedsættelse fremsat inden udenretlig vedtagelse af bøden

Det følger af bødebekendtgørelsens § 3, stk. 1, at politet skal opkræve bl.a. idømte, vedtagne eller pålagte bøder, så snart afgørelsen herom kan fuldbyrdes. Efter bestemmelsens stk. 2, sker opkrævningen ved, at politiet skriftligt opfordrer skyldneren til inden 20 dage at indbetale beløbet til politiet.

Såfremt en anmodningen om nedsættelse af bøden eller dokumentationen for indtægtsforholdene modtages inden 20-dages fristen, kan politikredsen nedsætte bøden.

Er politikredsen af den opfattelse, at der ikke er grundlag for at nedsætte bøden, skal sagen indbringes for retten, medmindre sigtede alligevel ønsker at vedtage bøden. Hvis sagen indbringes for retten, skal det fremgå af sagen, at sigtede ønsker bøden nedsat, og at politikredsen ikke har fundet grundlag for at imødekomme anmodningen. Dette gælder, uanset om sagen skal behandles i et retsmøde eller ej.

5.1.1.2.2. Anmodning om bødenedsættelse fremsat efter udenretlig vedtagelse af bøden

Såfremt en anmodning om nedsættelse af bøden fremsættes efter, at bøden er udenretligt vedtaget, kan politikredsen i overensstemmelse med hidtidig praksis genoptage sagsbehandlingen og ændre bødens størrelse.

Hvis politikredsen afviser at imødekomme en anmodning om nedsættelse af en vedtaget bøde, kan afgørelsen påklages til den overordnede anklagemyndighed efter reglerne i retsplejeloven. Det skal således fremgå af afgørelsen, at afgørelsen kan påklages til statsadvokaten, jf. retsplejelovens § 101, stk. 2, 1. pkt. Endvidere skal det fremgå, at fristen for at klage er 4 uger efter, at klageren har fået meddelelse om afgørelsen, jf. retsplejelovens § 102, stk. 1.

Om bødenedsættelse efter dom henvises i øvrigt til pkt. 6.1. nedenfor.

5.2. Straffelovens § 80 – Almindelige principper for straffastsættelsen

Efter straffelovens § 80, stk. 1, skal der, under hensyntagen til ensartethed i retsanvendelsen, ved straffens fastsættelse lægges vægt på lovovertrædelsens grovhed og på oplysninger om gerningsmanden. Det indebærer, at der bl.a. skal tages hensyn til den med lovovertrædelsen forbundne skade, fare eller krænkelse, og hvad gerningsmanden indså eller burde have indset herom, samt til gerningsmandens personlige og sociale forhold, dennes forhold før og efter gerningen samt dennes bevæggrunde til gerningen, jf. stk. 2.

Det kan ved straffens fastsættelse ikke indgå som en formildende omstændighed, at gerningen har baggrund i tro, kulturelle forhold eller lignende, jf. straffelovens § 80, stk. 3, der trådte i kraft den 1. april 2019. Det gælder både i situationer, hvor gerningen har baggrund i gerningsmandens egen kulturelle baggrund mv., men også i situationer, hvor gerningen har baggrund i forurettedes overtrædelse af kulturelle, religiøse, sociale eller traditionsbundne normer eller sædvaner for passende adfærd.

Det fremgår bl.a. af forarbejderne til bestemmelsen (L 149 af 6. februar 2019, de specielle bemærkninger til § 1, nr. 1), at der ved ”tro” forstås bevæggrunde, der har baggrund i den pågældendes trosretning, herunder bevæggrunde betinget af en fælles trosretning, f.eks. kristendom, jødedom eller islam.

Det fremgår endvidere af forarbejderne til bestemmelsen, at der ved ”kulturelle forhold” forstås, at gerningen har baggrund i f.eks. normer for opførsel hos en bestemt befolkningsgruppe. Det kan bl.a. være handlinger eller udtalelser, som af én befolkningsgruppe tilhørende én kultur accepteres som værende i overensstemmelse med faste normer, men som af en anden befolkningsgruppe tilhørende en anden kultur anses for at være forkerte eller strafbare, f.eks. brugen af vold mod børn som en del af opdragelsen.

Endelig fremgår det af forarbejderne, at der ved ”eller lignende” sigtes til, at også kulturelle eller religiøse sædvaner, traditioner, normer og æresbegejre er omfattet af bestemmelsen.

Straffelovens § 80 suppleres af straffelovens §§ 81 og 82, hvori der er redegjort for, hvad der i almindelighed skal indgå som henholdsvis skærpende og formildende omstændigheder i forbindelse med straffastsættelsen, jf. nærmere under pkt. 5.3. og pkt. 5.9. nedenfor.

5.3. Straffelovens § 81 – Skærpende omstændigheder

Straffelovens § 81 indeholder en række omstændigheder, som i almindelighed skal indgå i skærpende retning ved straffastsættelsen inden for den foreskrevne strafferamme.

Opregningen i bestemmelsen er ikke udtømmende.

Straffelovens § 81, nr. 1-6, 8-9 og 11-13, blev indført ved lov nr. 218 af 31. marts 2004 om ændring af straffeloven og retsplejeloven (Ændring af strafferammer og bestemmelser om straffastsættelse mv.), og trådte i kraft den 2. april 2004.

Straffelovens § 81, nr. 7, 10, 14 og 15, er indført senere. Se nærmere herom under de relevante afsnit.

5.3.1. Straffelovens § 81, nr. 1

Straffeloven indeholder både i § 81, nr. 1, og i § 84 bestemmelser om, hvilken betydning det i forbindelse med straffens fastsættelse kan tillægges, at gerningsmanden tidligere er straffet af betydning for sagen.

Efter straffelovens § 81, nr. 1, skal det i almindelighed indgå som en skærpende omstændighed, at gerningsmanden tidligere er straffet af betydning for sagen, mens straffelovens § 84 alene vedrører situationer, hvor lovgivningen indeholder bestemmelser om eksempelvis forhøjet straf i gentagelsestilfælde, f.eks. straffelovens § 247, stk. 1.

Bestemmelsen i straffelovens § 81, nr. 1, vedrører således skærpet strafudmåling i gentagelsestilfælde inden for de gældende strafferammer (normalstrafferammen), hvor spørgsmålet om den skærpede strafudmåning ikke følger af en særlig lovbestemmelse om forhøjet straf i gentagelsestilfælde.

Bestemmelsen opstiller ingen faste tidsmæssige betingelser for, hvornår tidligere kriminalitet kan medføre skærpet strafudmåling inden for den normale strafferamme. Dermed adskiller bestemmelsen sig fra straffelovens § 84, hvorefter gentagelsesvirkningen ophører, når der, førend den nye strafbare handling blev begået, er forløbet 10 år efter, at den tidligere straf er udstået, endeligt eftergivet eller bortfaldet.

Det betyder, at der under hovedforhandlingen kan henvises til alle tidligere afgørelser af betydning for sagen, også selvom det er mere end 10 år siden, at den tidligere straf er udstået, eller den tidligere straf ikke længere fremgår af den offentlige straffeattest.

Det må dog forventes, at tidsfristen i § 84 vil kunne få en vis betydning for den vægt, som domstolene i forbindelse med strafudmålingen vil tillægge en afgørelse, hvor det er mere end 10 år siden, at straffen er udstået, eller hvor den tidligere afgørelse vedrører forhold, der er begået, før den pågældende fyldte 18 år.

Som eksempel på en afgørelse, der blev tillagt gentagelsesvirkning, uagtet at den tidligere idømte straf var udstået for mere end 10 år siden, kan henvises til Højesterets dom i sagen U 2018.3737, hvor tiltalte

var fundet skyldig i drab, berigelseskriminalitet og brandstiftelse begået i 2015. Tiltalte var tilbage i 1997 ligeledes dømt for et drab begået i 1996. Han blev prøveløsladt i 2004 efter at have afsonet 2/3 af straffen. Højesteret udtalte i sagen, at straffen for drab i gentagelsestilfælde som udgangspunkt fastsættes til fængsel på livstid, og at der ikke var grundlag for at fravige udgangspunktet om fængsel på livstid, selvom det tidligere begåede drab lå flere år tilbage i tiden. Højesteret bemærkede i den forbindelse også, at tiltalte samtidig var dømt for berigelseskriminalitet og brandstiftelse med betydelige ødelæggelser til følge.

5.3.2. Straffelovens § 81, nr. 2

Efter straffelovens § 81, nr. 2, skal det i almindelighed indgå som en strafskærpende omstændighed, at forholdet er begået af flere i forening.

5.3.3. Straffelovens § 81, nr. 3

Efter straffelovens § 81, nr. 3, skal det i almindelighed indgå som en strafskærpende omstændighed, at gerningen er særligt planlagt eller led i en mere omfattende virksomhed.

Der vil typisk være tale om systematisk eller professionel kriminalitet begået af flere personer. Som eksempel kan nævnes narkotikakriminalitet, økonomisk kriminalitet, hælerivirksomhed eller menneskesmugling. Det er ikke en betingelse, at gerningsmanden har haft en særlig vigtig rolle ved planlægningen eller udførelsen af kriminaliteten – en underordnet funktion i den kriminelle organisation kan være tilstrækkelig.

Det er ligeledes ikke udelukket at anvende bestemmelsen, selvom kriminaliteten er begået af én person alene. Der kan eksempelvis henvises til TfK 2019.10 Ø, hvor den tiltalte blev fundet skyldig i bl.a. et seksuelt overgreb af særlig farlig karakter, drab og efterfølgende usømmelig behandling af liget. Landsretten lagde ved strafudmålingen vægt på, at kriminaliteten var særlig planlagt i detaljer, jf. straffelovens § 81, nr. 3.

Der kan herudover henvises til TfK 2010.34 Ø, hvor retten i forbindelse med strafudmålingen lagde vægt på, at den tiltalte med henblik på sin konfrontation med forurettede skaffede sig et skarpladt, kraftigt håndvåben, hvorfor retten anså forholdet for særlig planlagt.

5.3.4. Straffelovens § 81, nr. 4

Efter straffelovens § 81, nr. 4, skal det i almindelighed indgå som strafskærpende omstændighed, at gerningsmanden tilsigtede, at gerningen skulle have betydeligt alvorligere følger, end den fik.

Det er i den forbindelse vigtigt at være opmærksom på, at ordet ”tilsigtede” ikke indebærer et skærpet forsætskrav, jf. forarbejderne til bestemmelsen (L 99 af 26. november 2003, de specielle bemærkninger).

Som eksempel på tilfælde, hvor bestemmelsen kunne overvejes anvendt, kan nævnes ildspåsættelse på fremmed ejendom, jf. straffelovens § 181, stk. 1, hvor gerningsmanden har haft forsæt til, at hele ejendommen brændte ned, men hvor ildspåsættelsen alene førte til, at en mindre del af ejendommen blev ødelagt.

5.3.5. Straffelovens § 81, nr. 5

Efter straffelovens § 81, nr. 5, skal det i almindelighed indgå som en strafskærpende omstændighed, at gerningsmanden har udvist en særlig hensynsløshed, dvs. en hensynsløshed, der rækker videre end den hensynsløshed, der normalt indgår i forbrydelsen.

Som eksempel på ”særlig hensynsløshed”, der går ud over selve forbrydelsen, kan nævnes, at der afgives skarpe varselsskud under et røveri, eller ødelæggelser under et indbrud, der går ud over hvad der sædvanligvis forbindes med at bryde ind og lede efter værdigenstande.

Fra praksis kan henvises til TfK 2012.891/2 Ø, hvor de tiltalte udviste særlig hensynsløshed, jf. § 81, nr. 5, ved under voldsudøvelsen at skubbe den forurettede ned på nogle togskiner, hvor han – mens han blev fastholdt – blev udsat for yderligere grov vold i form af bl.a. spark, alt imens et tog nærmede sig.

5.3.6. Straffelovens § 81, nr. 6

Efter straffelovens § 81, nr. 6, skal det i almindelighed indgå som en strafskærpende omstændighed, at gerningen har baggrund i andres etniske oprindelse, tro, handicap, seksuelle orientering, kønsidentitet, kønsudtryk, kønskarakteristika eller lignende. Bestemmelsen sigter på tilfælde, hvor forbrydelsens motiv helt eller delvis kan tilskrives disse forhold.

Fortolkningen af ordene ”etniske oprindelse, tro, seksuelle orientering, kønsidentitet, kønsudtryk, kønskarakteristika eller lignende” skal ske med udgangspunkt i straffelovens § 266 b.

Ved lov nr. 709 af 26. april 2021 blev ordet ”handicap” føjet til straffelovens § 81, nr. 6. Formålet med tilføjelsen var, at forbrydelser, der har baggrund i andres handicap, dvs. hvor forbrydelsens motiv helt eller delvis kan tilskrives dette forhold, bør anses for hadforbrydelser på lige fod med kriminelle gerninger, der har baggrund i andres etniske oprindelse, tro, seksuelle orientering eller lignende.

Begrebet handicap skal forstås i overensstemmelse med definitionen i FN's konvention om rettigheder for personer med handicap, som trådte i kraft for Danmark den 23. august 2009. Det følger af konventionens artikel 1, at personer med handicap omfatter personer, der har en langvarig fysisk, psykisk, intellektuel eller sensorisk funktionsnedsættelse, som i samspil med forskellige barrierer kan hindre dem i fuldt og effektivt at deltage i samfundslivet på lige fod med andre.

Ved lov nr. 2591 af 28. december 2021 blev ”kønsidentitet, kønsudtryk, kønskarakteristika” føjet til bestemmelsen. Begrebet kønsidentitet dækker over en persons indre og individuelle oplevelse af sit køn. Begrebet kønsudtryk dækker over måden, hvorpå man udtrykker sit køn, f.eks. valg af tøj, frisure, makeup, adfærd, bevægelser og tale. Begrebet kønskarakteristika dækker over de legemlige egenskaber, der kendetegner og differentierer kønnet, f.eks. antallet af X- og Y-kromosomer, typen af indre og ydre kønsorganer, endokrine forhold, skægvækst og brystudvikling.

Der henvises i øvrigt til Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet om hadforbrydelser.

Endvidere henvises der til til Rigsadvokatens oversigt over retspraksis vedrørende sager om overtrædelse af straffelovens § 266 b samt Rigsadvokatens oversigt over retspraksis vedrørende strafskærpsen i straffelovens § 81, nr. 6.

5.3.7. Straffelovens § 81, nr. 7

Efter straffelovens § 81, nr. 7, skal det i almindelighed indgå som en strafskærpende omstændighed, at overtrædelsen er begået med baggrund i den forurettedes lovlige ytringer i den offentlige debat. Formålet med bestemmelsen er at styrke det strafferetlige værn mod overgreb, der er rettet mod borgernes brug af retten til frit at ytre sig offentligt.

Bestemmelsen blev indført ved lov nr. 1400 af 21. december 2005 om ændring af straffeloven (Skærpede regler om strafudmåling for forbrydelser begået med baggrund i den forurettedes lovlige ytringer i den offentlige debat), der trådte i kraft den 23. december 2005.

Ved ”ytringer” forstås ethvert udtryk, der har karakter af en meningstilkendegivelse. Det er uden betydning, om udtryksformen er mundtlig, skriftlig eller f.eks. udgøres af et billede eller en film.

Udtrykket ”ytringer i den offentlige debat” omfatter ytringer, der fremsættes eller gengives i et eller flere massemedier eller på internettet, samt ytringer der fremsættes over for en videre kreds, f.eks. i forbindelse med foredrag eller undervisning, ligesom den meningstilkendegivelse, der ligger i at deltage i en demonstration, er omfattet.

Ytringer, der er fremsat under rent private former, omfattes ikke af bestemmelsen.

Det er ikke en betingelse, at gerningen har baggrund i én bestemt ytring fremsat af den forurettede. Også gerninger med baggrund i flere forskellige ytringer – eventuelt fremsat i flere forskellige situationer – er omfattet. I praksis vil det som regel fremgå af sagens omstændigheder, at den strafbare handling har baggrund i den forurettedes lovlige ytringer, f.eks. i kraft af gerningsmandens udtalelser eller adfærd i øvrigt.

Anvendelse af bestemmelsen forudsætter, at forurettedes ytringer er ”lovlige”. Det indebærer, at § 81, nr. 7, ikke omfatter lovovertrædelser, der er sket som reaktion på ytringer, der i sig selv er i strid med f.eks. straffelovens § 266 b om fremsættelse af udtalelser mv., ved hvilke en gruppe af personer trues, forhånes eller nedværdiges på grund af deres race, hudfarve, nationale eller etniske oprindelse, tro eller seksuelle orientering. Spørgsmålet om, hvorvidt en ytring er lovlig eller ej, må afgøres konkret af domstolene – det er således ikke gerningsmandens opfattelse af ytringens lovlighed, der er afgørende.

For så vidt angår trusler mv. rettet mod politikere, hvor der ved straffastsættelsen er henvist til straffelovens § 81, nr. 7, kan der bl.a. henvises til U 2023.323 Ø, TfK 2023.92 V, TfK 2020.464 Ø, TfK 2019.453 V, TfK 2018.321 V, U 2017.2246 V og TfK 2016.577 Ø.

5.3.8. Straffelovens § 81, nr. 8

Efter straffelovens § 81, nr. 8, skal det i almindelighed indgå som en strafskærpende omstændighed, at gerningen er begået som led i udførelsen af offentlig tjeneste eller hverv eller under misbrug af stilling eller særligt tillidsforhold i øvrigt.

Bestemmelsen er ikke begrænset til bestemte forbrydelsestyper, men straffelovens § 81, nr. 8, forudsættes alene anvendt, når det strafbare forhold har en sådan tilknytning til udførelsen af tjenesten eller hvervet, at det kan karakteriseres som misbrug.

Der kan eksempelvis være tale om berigelseskriminalitet begået ved misbrug af offentlig eller privat stilling. Bestemmelsen vil efter omstændighederne også kunne anvendes i situationer, hvor gerningen er udført ved gerningsmandens misbrug af et særligt tillidsforhold, f.eks. ved vold mod et barn, der af forældrene er overladt i gerningsmandens varetægt.

Fra retspraksis kan der f.eks. henvises til Højesterets dom af 15. april 2008 (U 2008.1607), hvor en tidligere borgmester blev idømt 2 års ubetinget fængsel for mandatsvig. Højesteret tillagde det en væsentlig betydning i skærpende retning, at den tiltalte ved sin handling groft havde misbrugt sin stilling som borgmester, jf. straffelovens § 81, nr. 8.

Der kan endvidere henvises til TfK 2012.1089 V, hvor to fængselsbetjente under udførelsen af deres arbejde i forening havde udøvet vold mod en indsat, der var ilagt håndjern. De tiltalte blev straffet med fængsel i 4 måneder, idet landsretten bl.a. lagde vægt på, at forholdet var begået af tjenestegørende fængselsbetjente i forening og under udførelsen af deres arbejde, jf. straffelovens § 81, nr. 8.

Der henvises i øvrigt til Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet om sager mod offentligt ansatte, jf. pkt. 5.1.1.

5.3.9. Straffelovens § 81, nr. 9

Efter straffelovens § 81, nr. 9, skal det i almindelighed indgå som en skærpende omstændighed, at gerningsmanden har fået en anden til at medvirke til gerningen ved tvang, svig eller udnyttelse af dennes unge alder eller betydelige økonomiske eller personlige vanskeligheder, manglende indsigt, letsind eller et bestående afhængighedsforhold.

Bestemmelsen skal ses i sammenhæng med § 82, nr. 6, hvorefter det i almindelighed skal indgå som formildende omstændighed, at gerningen er begået som følge af tvang mv.

Med ”tvang” sigtes til tilfælde, hvor gerningsmanden får en anden til at medvirke til gerningen under anvendelse af f.eks. trusler om vold. Bestemmelsen vil typisk omfatte de former for tvang, som er kriminaliseret i straffelovens § 260, men efter forarbejderne vil også anden tvang, f.eks. trusler om skade på gods af et omfang, der ikke opfylder kravet i § 260 om ”betydelig skade”, kunne føre til skærpelse.

Ved ”svig” sigtes til, at gerningsmanden formår en anden til at medvirke til gerningen ved mod bedre vidende at fremsætte urigtige udtalelser eller fortie sandheden. Den udviste svig kan både angå faktiske forhold, f.eks. lyve om værdien af effekter, som gerningsmanden ønsker den anden persons bistand til at stjæle, og retlige forhold, f.eks. at gerningen ikke er strafbar.

I kravet om ”udnyttelse” af ung alder (under 18 år på gerningstidspunktet), betydelige økonomiske eller personlige vanskeligheder mv. ligger, at der skal være årsagssammenhæng mellem tilstanden hos den anden person og dennes medvirken til at begå den strafbare handling.

Hvornår der er tale om ”betydelige økonomiske eller personlige vanskeligheder, manglende indsigt, letsind eller et bestående afhængighedsforhold” beror på en konkret vurdering, men der kan findes vejledning i den praksis, som knytter sig til straffelovens § 282 om åger.

5.3.10. Straffelovens § 81, nr. 10

Efter straffelovens § 81, nr. 10, skal det i almindelighed indgå som en strafskærpende omstændighed, at gerningsmanden har medvirket til kriminalitet udført af et barn under den kriminelle lavalder, dvs. 15 år.

Bestemmelsen blev indført ved lov nr. 711 af 25. juni 2010 (Ungdomskriminalitet), der trådte i kraft den 1. juli 2010, og er senere ændret ved lov nr. 158 af 28. februar 2012 (Forhøjelse af den kriminelle lavalder), der trådte i kraft den 1. marts 2012.

Omfattet af strafskærpelsen er eksempelvis tilfælde, hvor gerningsmanden ved trusler, løfter om belønning, opfordring, rådgivning eller ved at stille redskaber til rådighed har medvirket til en kriminel handling foretaget af et barn under den kriminelle lavalder. Det er i den forbindelse en betingelse, at gerningsmanden har forsæt til, at den unge var under den kriminelle lavalder.

5.3.11. Straffelovens § 81, nr. 11

Efter straffelovens § 81, nr. 11, skal det i almindelighed indgå som en skærpende omstændighed, at gerningsmanden har udnyttet forurettedes værgeløse stilling.

Bestemmelsen sigter navnlig til kriminalitet, som begås over for udsatte persongrupper, f.eks. børn, handicappede personer eller ældre personer. Den kan f.eks. tænkes anvendt i sager om vold mod spædbørn, tricktyveri eller lignende over for eksempelvis ældre eller svagtseende personer, og når omstændighederne i øvrigt bevirker, at forurettede er ”værgeløse”.

Der kan fra retspraksis bl.a. henvises til U 2018.624 Ø, hvor den tiltalte blev fundet skyldig i drab efter straffelovens § 237, idet han ved omsnøring af forurettedes hals bagfra kvalte forurettede, der var lam i højre side og sad i rullestol. Landsretten hævdede under henvisning til straffelovens § 81, nr. 11, straffen fra 12 til 13 års fængsel.

Der kan endvidere henvises til f.eks. TfK 2019.576/2 V, hvor den tiltalte blev fundet skyldig i voldtægt efter straffelovens § 216, stk. 1, nr. 1, ved i to tilfælde at have tiltvunget sig analt og vaginalt samleje med forurettede, der led af sclerose. Den tiltalte blev idømt 5 år og 6 måneders fængsel, og der blev ved straffastsættelsen bl.a. lagt vægt på, at voldtægterne var begået over for et værgeløst offer, jf. straffelovens § 81, nr. 11.

Derudover henvises til Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet om vold mod børn (§§ 244-246) og afsnittet om samlivsrelaterede personfarlige forbydelser, jf. pkt. 5.

5.3.12. Straffelovens § 81, nr. 12 og 13

Efter straffelovens § 81, nr. 12 og 13, skal det i almindelighed indgå som en strafskærpende omstændighed, at forholdet er begået af en person, der er varetægtsfængslet eller afsoner, eller – hvis forholdet er begået over for institutionen eller en ansat ved institutionen – har været varetægtsfængslet eller afsonet en straf.

Bestemmelsernes anvendelsesområde blev udvidet væsentligt med lov nr. 1728 af 27. december 2016 om ændring af straffeloven mv. (Øget respekt for det offentlige rum, offentlige myndigheder mv.), der trådte i kraft den 29. december 2016. Formålet med udvidelsen var, at også nuværende eller tidligere varetægtsfængslede personer blev omfattet af bestemmelserne.

Bestemmelserne omfatter følgende persongrupper:

- Personer, der udstår eller har udstået fængselsstraf eller forvaring i fængsel eller arresthus,
- Personer, der er eller har været frihedsberøvet i medfør af straffelovens §§ 68-69 (foranstaltningsdomme) eller § 74 a (ungdomssanktion),
- Personer, der er eller har været varetægtsfængslet eller undergivet foranstaltning, der træder i stedet herfor, jf. retsplejelovens kapitel 70,
- Personer, der er eller har været varetægtsfængslet mv. efter lignende regler i anden lovgivning, herunder bl.a. militær retsplejelovs § 11, lov om international fuldbyrdelse af straf mv. § 8 samt udlændingelovens §§ 35-35 b,
- Personer, der efter reglerne i udgangsbekendtgørelsen udstår og har udstået fængselsstraf under udstationering fra fængsel eller arresthus,
- Personer, der udstår eller har udstået straf på bopælen i et indkvarteringssted under intensiv overvågning og kontrol efter straffuldbyrdelseslovens kapitel 13 b og
- Personer, der udstår eller har udstået straf i kriminalforsorgens pensioner eller institutioner mv. uden for kriminalforsorgen, jf. straffuldbyrdelseslovens § 78.

Straffelovens § 81, nr. 12

Efter straffelovens § 81, nr. 12, skal det almindeligvis indgå som en strafskærpende omstændighed, at gerningen er begået af en person, der er varetægtsfængslet eller undergivet en foranstaltning, der træder i stedet herfor, eller af en person, der udstår straf eller anden strafferetlig retsfølge af frihedsberøvende karakter, eller af en person under undvigelse herfra.

Modsat straffelovens § 81, nr. 13, omfatter straffelovens § 81, nr. 12, også personer som udstår straf på bopælen under intensiv overvågning og kontrol (fodlænkeafsonere), jf. straffuldbyrdelseslovens kapitel 13 a.

Bestemmelsen kan anvendes på alle typer af overtrædelser, der bliver begået forud for den pågældendes løsladelse, herunder overtrædelser begået under udgang fra institutionen samt overtrædelser, der er begået under undvigelse fra pågældendes varetægtsfængsling, afsoning mv.

Straffelovens § 81, nr. 13

Efter straffelovens § 81, nr. 13, skal det almindeligvis indgå som en skærpende omstændighed, at gerningen er begået af en person, der har været varetægtsfængslet eller undergivet en foranstaltning, der træder i

stedet herfor, eller af en person, der har udstået straf eller anden strafferetlig retsfølge af frihedsberøvende karakter, over for institutionen eller en person med ansættelse ved institutionen.

Det er en forudsætning for anvendelse af bestemmelsen, at personen som led i varetægtsfængslingen eller foranstaltningen, der træder i stedet herfor, udståelsen af straf eller anden strafferetlig retsfølge af frihedsberøvende karakter har været anbragt i fængsel, arresthus eller institution i øvrigt. Bestemmelsen omfatter således i modsætning til straffelovens § 81, nr. 12, ikke personer, som har udstået straf på bopælen under intensiv overvågning og kontrol (fodlænkeafsonere), jf. straffuldbyrdslovens kapitel 13 a. Bestemmelsen gælder dog for personer, der har udstået straf på bopælen i et indkvarteringssted under intensiv overvågning og kontrol efter straffuldbyrdslovens kapitel 13 b, idet disse personers bopæl har været i indkvarteringsstedet.

Det er endvidere en forudsætning, at den pågældende har været varetægtsfængslet, afsonet eller lignende i den institution, som den nye overtrædelse retter sig imod.

Der henvises i øvrigt til bemærkningerne til lov nr. 1728 af 27. december 2016 (L 73 af 9. november 2016).

Der henvises herudover til Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet om chikane, trusler og vold mod offentligt ansatte mv. (straffelovens §§ 119-119 b, 121 mv.), pkt. 4.4.

5.3.13. Straffelovens § 81, nr. 14

Efter straffelovens § 81, nr. 14, skal det i almindelighed indgå som en skærpende omstændighed, at gerningen har baggrund i den forurettedes eller dennes nærmestes udførelse af offentlig tjeneste eller hverv.

Bestemmelsen blev indført ved lov nr. 1728 af 27. december 2016, der trådte i kraft 29. december 2016.

Udtrykket "offentlig tjeneste eller hverv" skal forstås i overensstemmelse med det tilsvarende udtryk i straffelovens § 119, stk. 1, dvs. personer ansat i den offentlige forvaltning (statslige, regionale og kommunale institutioner) og andre personer, der handler i medfør af offentlig tjeneste eller hverv.

Afgrænsningen af begrebet den forurettedes "nærmeste" skal foretages i overensstemmelse med det tilsvarende begreb i retsplejelovens § 171 om, hvem der er fritaget for den almindelige pligt til at afgive forklaring i retten.

Der henvises i øvrigt til Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet om chikane, trusler og vold mod offentligt ansatte mv. (straffelovens §§ 119-119 b, 121 mv.), pkt. 4.4.

5.3.14. Straffelovens § 81, nr. 15

Efter straffelovens § 81, nr. 15, skal det i almindelighed indgå som en skærpende omstændighed, at gerningen har ydmygende karakter.

Bestemmelsen blev indført ved lov nr. 665 af 11. juni 2024, der trådte i kraft den 1. juli 2024.

Bestemmelsen vil omfatte gerninger, der har ydmygende elementer, som ligger ud over den ydmygelse, der i almindelighed er forbundet med at blive udsat for en forbrydelse. Den foreslåede bestemmelse vil således omfatte ydmygende elementer, der ikke er en almindelig del af gerningsindholdet i den straffebestemmelse, som gerningspersonen har overtrådt.

Eksempelvis vil vold i form af slag og spark omfattet af straffelovens § 244, stk. 1, ikke i sig selv skulle anses for at have særskilt ydmygende karakter, da den ydmygelse, der måtte ligge heri, må anses som en almindelig del af gerningsindholdet i straffelovens § 244. Udøves volden i forbindelse med andre ydmygende elementer, f.eks. at forurettede tvinges til at kysse gerningspersonens sko, gøre som en hund eller tvinges ned på knæ for at sige undskyld, vil der være tale om ydmygende elementer, som ligger ud over den ydmygelse, der er en almindelig del af gerningsindholdet.

Det ydmygende element kan efter omstændighederne også knytte sig til den konkrete strafbare handling, hvis handlingens ydmygende element ligger ud over den ydmygelse, der må anses som en almindelig del af gerningsindholdet. Det vil eksempelvis være tilfældet ved legemsangreb, hvor den forurettede overhældes med urin.

Det forudsættes, at straffen for vold, jf. straffelovens §§ 119, 244 og 245, og ulovlig tvang, jf. straffelovens § 260, af ydmygende karakter skærpes med 50 pct. i forhold til, hvad straffen er i dag. Skærpelsen vil således skulle fastsættes i forhold til det gældende niveau, hvor domstolene allerede i dag ved straffastsættelsen har tillagt ydmygelsen vægt som en skærpende omstændighed. Det indebærer, at f.eks. en sag om vold af ydmygende karakter, der efter gældende ret ville blive straffet med fængsel i 60 dage, fremover som udgangspunkt vil skulle straffes med fængsel i 3 måneder.

For andre forbrydelser end vold og ulovlig tvang er der ikke forudsat en tilsvarende skærpelse. For sådanne forbrydelser forudsættes det således, at straffen skærpes i overensstemmelse med det gældende niveau for strafskærpelser i forbindelse med pådømmelse af forbrydelser med ydmygende elementer. Baggrunden herfor er navnlig, at det antages, at et særskilt ydmygende element oftere indgår i overtrædelser af §§ 119, 244, 245 og 260 end øvrige forbrydelser.

Fastsættelsen af straffen vil fortsat bero på domstolenes konkrete vurdering i det enkelte tilfælde af samtlige omstændigheder i sagen, og det angivne strafniveau vil kunne fraviges i op- og nedadgående retning, hvis der i den konkrete sag foreligger skærpende eller formildende omstændigheder, jf. herved de almindelige regler om straffens fastsættelse i straffelovens kapitel 10.

5.4. Straffelovens § 81 a

Straffelovens § 81 a blev indsat i straffeloven ved lov nr. 501 af 12. juni 2009 om ændring af straffeloven, retsplejeloven, våbenloven, lov om politiets virksomhed, lov om fuldbyrdelse af straf mv. og forvaltningsloven (Styrket indsats mod bandekriminalitet mv.), der trådte i kraft den 15. juni 2009.

Efter bestemmelsens stk. 1 kan straffen for en række specifikke forbrydelser forhøjes indtil det dobbelte, hvis lovovertrædelsen har baggrund i eller er egnet til at fremkalde en konflikt mellem grupper af personer, hvor der som led i konflikten enten anvendes skydevåben eller anvendes våben eller eksplosivstoffer, som på grund af deres særdeles farlige karakter er egnet til at forvolde betydelig skade, eller begås brandstiftelse efter straffelovens § 180.

Ved lov nr. 665 af 11. juni 2024 om ændring af straffeloven, retsplejeloven og forskellige andre love (Gennemførelse af dele af bandepakke IV), der trådte i kraft den 1. juli 2024, er anvendelsesområdet udvidet til også at omfatte konflikter – eller potentielle konflikter – hvor der anvendes knive og blankvåben mv. omfattet af knivlovens §§ 1 og 2.

Efter straffelovens § 81 a, stk. 2, skal det ved fastsættelsen af straffen indgå som en særdeles skærpende omstændighed, hvis lovovertrædelsen:

- omhandler straffelovens §§ 180, 183, stk. 2, eller § 237, og
- har baggrund i eller er egnet til at fremkalde en konflikt som nævnt i stk. 1.

Endelig er bestemmelsen som en del af Bandepakke IV, jf. lov nr. 665 af 11. juni 2024 om ændring af straffeloven, retsplejeloven og forskellige andre love (Gennemførelse af dele af bandepakke IV), der trådte i kraft den 1. juli 2024, udvidet med et nyt stk. 3, hvorefter straffen for visse former for økonomisk kriminalitet også kan forhøjes indtil det dobbelte. Denne del af bestemmelsen forudsætter dog – modsat stk. 1 og 2 – ikke, at der foreligger en konfliktsituation, jf. nærmere nedenfor under punkt 5.4.3.

5.4.1. Strafskærpelse efter straffelovens § 81 a

Straffen for overtrædelser omfattet af straffelovens § 81 a, stk. 1 eller stk. 3, skal som udgangspunkt fordobles i forhold til den straf, der normalt ville blive fastsat af domstolene. I de tilfælde, hvor domstolene ellers eksempelvis ville udmåle en straf på 1 år og 6 måneder, bør der som udgangspunkt udmåles en straf på fængsel i 3 år, når forholdet er omfattet af straffelovens § 81 a, stk. 1 eller stk. 3.

Er forholdet omfattet af straffelovens § 81 a, stk. 2, skal det i stedet indgå som en særdeles skærpende omstændighed, hvis lovovertrædelsen har baggrund i eller er egnet til at fremkalde en konflikt som nævnt i bestemmelsens stk. 1.

Fra retspraksis kan bl.a. henvises til Højesterets dom af 24. juni 2021 (U 2021.4345), hvor fem tiltalte var fundet skyldige i grov vold og forsøg herpå efter straffelovens § 245, stk. 1, jf. til dels § 21, jf. § 81 a, stk. 1. Højesteret henviste til, at det i forarbejderne til straffelovens § 81 a, stk. 1, var forudsat, at straffen i sager omfattet af bestemmelsen som udgangspunkt fordobles i forhold til den straf, der ellers ville blive fastsat af domstolene. Højesteret tiltrådte herefter, at tre af de tiltalte skulle straffes med 6 års fængsel. En af de tiltalte blev idømt fængsel i 6 år og 6 måneder, hvoraf 246 dage udgjorde en reststraf, mens en tiltalt ikke fik udmålt en tillægsstraf, jf. straffelovens § 89, idet han samtidig ved Højesterets dom i en anden sag blev idømt fængsel på livstid.

I de situationer, hvor den forhøjede straf udmåles i tid, kan der højst udmåles en frihedsstraf på 20 års fængsel, jf. straffelovens § 33, stk. 2. I tilfælde, hvor domstolene normalt ville udmåle en straf på mere end 10 års fængsel, er det i forarbejderne forudsat, at der som udgangspunkt straffes med fængsel på livstid. Der henvises til forarbejderne til lov nr. 501 af 12. juni 2009 (L 211 af 29. april 2009, de almindelige bemærkninger, pkt. 2.2.5).

Dette udgangspunkt er lagt til grund i Højesterets dom af 24. juni 2021 (gengivet i anklagemyndighedens vidensbase som AM2021. 06.24H2), hvor to tiltalte var fundet skyldige i drab og drabsforsøg begået i forening under anvendelse af en halvautomatisk pistol på offentligt tilgængeligt sted. Forholdet var begået som led i en verserende bandekonflikt, jf. straffelovens § 81 a, stk. 1. Højesteret stadfæstede landsrettens

dom, hvorefter begge tiltalte blev straffet med fængsel på livstid, idet Højesteret henviste til forarbejderne til straffelovens § 81 a. Højesteret udtalte derudover, at det forhold, at en af de tiltalte var 18 år på gerningstidspunktet og ikke tidligere var straffet af betydning for sagen, efter forholdenes karakter og grovhed ikke kunne føre til, at der blev fastsat en tidsbestemt straf.

Fastsættelsen af straffen for overtrædelse af straffelovens § 81 a vil fortsat bero på domstolenes konkrete vurdering i det enkelte tilfælde, og straffelovens almindelige regler om straffens fastsættelse mv. vil fortsat finde anvendelse i disse sager, herunder § 81 om skærpende omstændigheder, § 82 om formildende omstændigheder og § 83 om fastsættelse af straffen under den angivne strafferamme eller strafbortfald.

Straffelovens § 81 a omfatter også tilfælde, hvor der foreligger forsøg på og/eller medvirken til de pågældende lovovertrædelser, jf. straffelovens §§ 21 og 23. Det fremgår bl.a. af forarbejderne til lov nr. 501 af 12. juni 2009 (L 211 af 29. april 2009, de almindelige bemærkninger, pkt. 2.2.4).

Det bemærkes i forhold til eventuelle overtrædelser af straffelovens § 81 a, stk. 3, at der ikke med strafskærpelsen er tilsigtet en ændring af niveauet for udmåling af tillæggsbøder efter straffelovens § 50, stk. 2, i medfør af straffelovens § 289, stk. 3. Der kan i den forbindelse henvises til forarbejderne til lov nr. 665 af 11. juni 2024 (L 150 af 10. april 2024, de specielle bemærkninger til § 1, nr. 13).

5.4.2. Overtrædelser omfattet af straffelovens § 81 a, stk. 1 og 2

Anvendelse af straffelovens § 81 a, stk. 1 og 2, forudsætter:

- at der foreligger en overtrædelse af en af de i bestemmelsen nævnte bestemmelser,
- at lovovertrædelsen enten ”har baggrund i en konflikt” eller ”er egnet til at fremkalde en konflikt”,
- at der er tale om en konflikt (eller en potentiel konflikt) mellem ”grupper af personer”, og
- at der som led i konflikten (eller som led i en potentiel konflikt) enten anvendes skydevåben eller anvendes våben eller eksplosivstoffer, som på grund af deres særdeles farlige karakter er egnet til at forvolde betydelig skade, eller begås brandstiftelse efter straffelovens § 180. For overtrædelser begået efter den 1. juli 2024 gælder det også, hvis der som led i konflikten – eller den potentielle konflikt – anvendes knive og blankvåben mv. omfattet af knivlovens §§ 1 og 2, jf. ovenfor.

Der stilles ikke krav om:

- at konflikten har en vis udstrækning eller intensitet, eller
- at der mindst én gang forud for den aktuelle forbrydelse har været anvendt skydevåben eller lignende i konflikten.

5.4.2.1. Baggrund i en konflikt

Det er uden betydning for vurderingen af, om et forhold er omfattet af straffelovens § 81 a, hvad årsagen til konflikten er, eller hvad konflikten omhandler.

Konflikten kan således bl.a. vedrøre kontrollen over et kriminelt marked, et ideologisk modsætningsforhold eller tidligere hændelser, som af en af grupperne anses for ærekrænkende. Konflikten kan også udspringe af personlige uoverensstemmelser, herunder sammenstød mellem to personer om eksempelvis en kæreste, som herefter medfører en konflikt mellem grupper af personer.

En konflikt mellem to grupper kan både være begrundet i enkeltstående eller flere forhold. For at anvende straffelovens § 81 a kræves det ikke, at det kan fastslås, hvilket af flere forhold, som har motiveret gerningsmanden. Det afgørende er, at det kan bevises, at der er en konflikt, og at gerningsmanden er helt eller delvist motiveret af at ville deltage i eller reagere på konflikten.

Det fremgår af forarbejderne til lov nr. 501 af 12. juni 2009 (L 211 af 29. april 2009, de almindelige bemærkninger, pkt. 2.2.4) , at bestemmelsen også kan omfatte lovovertrædelser, der begås over for andre personer end dem, der tilhører eller har tilknytning til en gruppe, der er involveret i konflikten, hvis overtrædelsen har baggrund i konflikten. Det vil f.eks. gælde, hvis der i forbindelse med politiets anholdelse af en gerningsmand til en forbrydelse, der er begået med baggrund i konflikten, eksempelvis udøves vold mod en politibetjent for at få denne til at undlade at gennemføre anholdelsen, eller hvis der fremsættes trusler mod et vidne til et angreb, der er foretaget med baggrund i en konflikt.

Der henvises i øvrigt til forarbejderne til lov nr. 733 af 25. juni 2014 (L 112 af 15. januar 2014, de almindelige bemærkninger, pkt. 2.2.2.1).

5.4.2.2. Eget til at fremkalde en konflikt

Ved vurderingen af, hvorvidt en lovovertrædelse er egnet til at fremkalde en konflikt, hvor der vil blive anvendt skydevåben eller lignende, skal det bl.a. tillægges betydning, om en eller begge grupper i almindelighed er kendt for at besidde skydevåben mv., og om de har et kendt reaktionsmønster ved konflikter med andre grupper, hvor der anvendes skydevåben mv. eller begås brandstiftelse. Endvidere bør det tillægges betydning, om gerningspersonen – eller andre personer fra en af grupperne – eksempelvis er eller har været i besiddelse af ulovlige skydevåben, skudsikre veste eller lignende genstande, der understøtter, at de pågældende er forberedte på en konflikt, og herunder at anvende skydevåben mv. eller regner med at møde modstandere, som er i besiddelse af skydevåben mv.

Er en lovovertrædelse begået efter den 1. juli 2024 vil der endvidere bl.a. kunne lægges vægt på, om en eller flere af grupperne i almindelighed er kendt for at anvende knive eller blankvåben m.v., herunder om de har et kendt reaktionsmønster ved konflikter med andre grupper, hvori det bl.a. indgår, at der anvendes knive mv. Endvidere vil det kunne tillægges betydning, om gerningspersonen eller andre personer fra en af grupperne er eller tidligere har været i ulovlig besiddelse af eller har anvendt knive eller blankvåben m.v. omfattet af knivlovens §§ 1 og 2, der kan tyde på, at de pågældende er beredte på en konflikt med anvendelse af kniv eller lignende eller regner med at kunne møde modstandere, som er i besiddelse af kniv mv. Der henvises til forarbejderne til lov nr. 665 af 11. juni 2024 (L 150 af 10. april 2024, de almindelige bemærkninger, pkt. 3.4.2.3.1.).

Der kan ligeledes lægges vægt på den aktuelle situation i grupperne, herunder om der eksempelvis er en anspændt stemning grupperne imellem, en uenighed om kriminelle markeder mv. eller en aggressiv adfærd i øvrigt. Der henvises til forarbejderne til lov nr. 672 af 8. juni 2017 (L 190 af 26. april 2017, de almindelige bemærkninger, pkt. 2.2.3).

Det fremgår af forarbejderne, at visse lovovertrædelser ud fra en generel betragtning vil være mere egnede til at fremkalde en konflikt i bestemmelsens forstand end andre. Som eksempler nævnes drab, drabsforsøg, grov vold eller frihedsberøvelse, der som udgangspunkt vil skulle anses for egnet til at fremkalde en konflikt, når de begås af en person fra eksempelvis en rocker- eller bandegruppering mod en

person fra en rivaliserende gruppe, medmindre der foreligger ganske særlige forhold, der taler for et andet resultat.

Omvendt vil andre af lovovertrædelserne i § 81 a ifølge forarbejderne ikke ud fra en generel betragtning alene være egnede til at fremkalde en konflikt omfattet af straffelovens § 81 a.

Dette gælder f.eks. vold mod personer i offentlig tjeneste, jf. straffelovens § 119, og ulovlig våbenbesiddelse under særligt skærpende omstændigheder, jf. straffelovens § 192 a. I disse tilfælde vil det afhænge af en nærmere vurdering af, om den pågældende lovovertrædelse opfylder betingelserne i § 81 a. En overtrædelse af straffelovens § 192 a kan bl.a. have baggrund i en konflikt omfattet af straffelovens § 81 a, hvis en person fra en gruppe ulovligt besidder en pistol med henblik på at kunne forsvare sig selv eller andre mod angreb fra en anden gruppe, eller hvis en person fra en gruppe ulovligt besidder en pistol med henblik på at kunne angribe en person fra en anden gruppe. Bestemmelsen vil ligeledes kunne finde anvendelse på ulovlig indførsel af skydevåben, ulovlig handel med våben og ulovlige våbenlagre, der helt eller delvist har baggrund i en konflikt med en anden gruppe.

Det indebærer, at straffen for besiddelse mv. af bl.a. enkeltskudsvåben, halvautomatiske våben, repetervåben, fuldautomatiske skydevåben, panserværnsraketter, morterer, håndgranater, bomber, miner, eksplosivstoffer, springknive og faldknive vil kunne forhøjes i medfør af straffelovens § 81 a, hvis betingelserne i øvrigt er opfyldt.

Fraværet af en konflikt betyder ikke, at en lovovertrædelse dermed ikke er egnet til at fremkalde en konflikt, men det vil kunne indgå i vurderingen, om den pågældende lovovertrædelse – eksempelvis på tidspunktet for pådømmelsen heraf – rent faktisk har fremkaldt en konflikt. Det afgørende vil under alle omstændigheder være de oplysninger, der bl.a. foreligger om grupperne og deres medlemmer mv., sammenholdt med den konkrete forbrydelse, som afgør, om en lovovertrædelse efter en konkret vurdering må anses for at være egnet til at fremkalde en konflikt mellem de pågældende grupperinger.

Det bemærkes, at det er uden betydning, om der tillige er andre motiver for lovovertrædelser, herunder personlige uoverensstemmelser, hævn for tidligere krænkelser, fornærmelser eller lignende.

Der henvises i øvrigt til forarbejderne til lov nr. 501 af 12. juni 2009 (L 211 af 29. april 2009, de almindelige bemærkninger, pkt. 2.2.4).

5.4.2.3. Krav om grupper af personer

Det er en betingelse, at lovovertrædelser udføres i tilknytning til en konflikt eller potentiel konflikt mellem ”grupper af personer”.

Det fremgår af forarbejderne, at der ved definitionen af grupper ikke kun forstås formaliserede og navngivne grupper med en fast struktur og rollefordeling, som har et fast tilholdssted eller lignende. Det er heller ikke en betingelse, at gruppen har en vis størrelse eller medlemstal, blot at der optræder mere end én person på hver side af konflikten.

Definitionen dækker også over mere løse grupperinger, hvor gruppen virker med et fælles sigte eller mål og/eller har et fast reaktionsmønster i bestemte situationer.

Det kan eksempelvis være tilfældet, hvor personerne i gruppen bliver alarmeret og instrueret via telefon- eller sms-kæder i forbindelse med bestemte voldelige eller truende begivenheder, som indtræffer. Se f.eks. TfK 2011.904 V, hvor landsretten i forbindelse med vurderingen af, om der var tale om en gruppe af personer efter straffelovens § 81 a bl.a. lagde vægt på, at den tiltalte havde sendt en gruppe-sms til flere andre personer med tilknytning til gruppen med opfordring til, at de skulle mødes.

Det forudsættes dog, at gruppen ikke alene er opstået og fungerer i anledning af de forhold, der er til pådømmelse under den konkrete straffesag. En familiegruppe vil efter omstændighederne kunne anses for en gruppe af personer omfattet af bestemmelsen.

Overtrædelser, hvor en gerningsmand fejlagtigt tror, at offeret havde tilknytning til en rivaliserende gruppe, vil også kunne være omfattet af bestemmelsen.

Der henvises i øvrigt til forarbejderne til lov nr. 501 af 12. juni 2009 (L 211 af 29. april 2009), de almindelige bemærkninger, pkt. 2.2.3) samt forarbejderne til lov nr. 1402 af 5. december 2017 (L 35 af 4. oktober 2017, de almindelige bemærkninger, pkt. 2.1.3.3, samt de specielle bemærkninger).

Se i øvrigt mere om begrebet ”tilknytning til en gruppe” i Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet om opholdsforbud - straffelovens § 79 a, pkt. 4.2.2.2.

5.4.2.4. Intet krav til konfliktens udstrækning eller intensitet

Det fremgår af forarbejderne til straffelovens § 81 a, at der ikke stilles krav til konfliktens udstrækning, herunder at den skal have stået på i en vis periode, ligesom det ikke er en betingelse for anvendelsen af straffelovens § 81 a, at konflikten skal være aktiv eller have en bestemt intensitet på tidspunktet for lovovertrædelsen.

Straffelovens § 81 a kan eksempelvis anvendes ved alvorlige forbrydelser, der har baggrund i en konflikt, men hvor der ikke har været angreb i flere år. Fraværet af angreb kan eksempelvis skyldes, at medlemmerne af de involverede grupper i en periode har været frihedsberøvede eller har haft indgået en fredsftale, hvorefter en person på et senere tidspunkt, herunder flere år senere, begår en forbrydelse som opregnet i straffelovens § 81 a, og som har baggrund i konflikten.

Der kan i den forbindelse bl.a. henvises til Østre Landsrets dom af 27. januar 2020 (gengivet i anklagemyndighedens vidensbase som AM2020. 01.27Ø), hvor landsretten fandt, at de tiltaltes overtrædelse af straffelovens § 192 a, stk. 1, nr. 1, jf. stk. 3, jf. § 21, havde baggrund i en konflikt og derfor var omfattet af straffelovens § 81 a, stk. 1. Spørgsmålet for landsretten angik særligt, om der på tidspunktet for lovovertrædelsen fortsat verserede en konflikt. Landsretten henviste i præmisserne til forarbejderne til straffelovens § 81 a og anførte, at ”formålet med den skærpede straftrussel er at bidrage til at mindske risikoen for yderligere optrapning af en verserende konflikt, og at mindske risikoen for at en tilsyneladende afsluttet voldelig konflikt blusser op igen”.

Se desuden mere i forarbejderne til lov nr. 733 af 25. juni 2014 (L 112 af 15. januar 2014, de almindelige bemærkninger, pkt. 2.2.2.3).

5.4.2.5. Ikke krav om gensidigt opgør eller forudgående våbenanvendelse

Det er ikke længere et krav, at der forud for tidspunktet for en lovovertrædelse omfattet af straffelovens § 81 a, skal foreligge et "gensidigt opgør", ligesom der ikke længere stilles krav om, at der mindst én gang forud for den aktuelle forbrydelse har været anvendt skydevåben mv.

Bestemmelsen finder derfor også anvendelse i tilfælde, hvor der ikke på gerningstidspunktet er anvendt skydevåben, kniv mv. eller begået brandstiftelse, men hvor de pågældende overtrædelser er egnede til at fremkalde en konflikt mellem grupper af personer, hvor der som led i konflikten enten kan eller vil blive anvendt skydevåben, kniv mv. eller blive begået brandstiftelse.

Endvidere kan allerede den første lovovertrædelse i en konflikt være omfattet af § 81 a, hvis betingelserne i øvrigt er opfyldt.

Der henvises i den forbindelse til Højesterets dom af 17. november 2020 (U 2021.617), hvor den tiltalte i landsretten var fundet skyldig i at have forsøgt at dræbe en person med seks skud. I landsretten blev forholdet ikke henført under straffelovens § 81 a, idet det blev lagt til grund, at der ikke tidligere havde været anvendt skydevåben mv. under konflikten. Højesteret udtalte, at det efter lovændringen i 2017 ikke længere er en betingelse for at anvende straffelovens § 81 a, at der mindst én gang tidligere er anvendt skydevåben mv. Højesteret fandt herefter, at betingelserne for at forhøje straffen i medfør af straffelovens § 81 a var opfyldt og idømte den tiltalte 14 års fængsel.

Der henvises i øvrigt til forarbejderne til lov nr. 672 af 8. juni 2017 (L 190 af 26. april 2017, de almindelige bemærkninger, pkt. 2.2.2 og 2.2.3).

5.4.3. Overtrædelser omfattet af straffelovens § 81 a, stk. 3

Ved lov nr. 665 af 11. juni 2024 om ændring af straffeloven, retsplejeloven og forskellige andre love (Gennemførelse af dele af bandepakke IV), der trådte i kraft den 1. juli 2024, er der indsat et nyt stk. 3 i straffelovens § 81 a, hvorefter økonomisk kriminalitet i visse tilfælde også omfattes af bestemmelsen.

Bestemmelsen indebærer således, at straffen for overtrædelse af straffelovens § 289, stk. 1 (særligt grove overtrædelser af skatte-, told-, afgifts- eller tilskudslovgivningen eller af § 289 a om EU-svig m.v.), § 290, stk. 2 (hæleri af særligt grov beskaffenhed) og § 290 a, stk. 2 (hvidvask af særligt grov beskaffenhed) kan forhøjes indtil det dobbelte, hvis den dømte på gerningstidspunktet har tilknytning til en gruppe af personer, der tilsammen står bag omfattende og alvorlig kriminalitet, og overtrædelser har relation til den dømtes tilknytning til gruppen.

Begrebet »gruppe af personer« skal forstås i overensstemmelse med begrebets anvendelse i straffelovens § 81 a, stk. 1, jf. ovenfor under punkt 5.4.2.3.

For så vidt angår betingelserne om, at den pågældende skal have »tilknytning« til den pågældende gruppe af personer, at denne gruppe »tilsammen står bag omfattende og alvorlig kriminalitet«, og at overtrædelser skal have »relation til den dømtes tilknytning til gruppen«, skal disse begreber forstås i overensstemmelse med anvendelsen af begreberne i straffelovens § 79 a, stk. 1, 2. pkt. Se nærmere herom i Rigsadvokatmeddelelsens afsnit om opholdsforbud - straffelovens § 79 a.

I forarbejderne fremgår det, at der bl.a. kan lægges vægt på, om det økonomiske udbytte fra lovovertrædelsen er tilfaldet eller på anden måde anvendes af personer med tilknytning til samme gruppe, som den dømte, eller om udbyttet på anden vis understøtter det økonomiske grundlag for gruppens aktiviteter. Endvidere kan der lægges vægt på, om lovovertrædelsen er begået af flere personer med tilknytning til den samme gruppe. Uden for bestemmelsens anvendelsesområde falder omvendt lovovertrædelser, som, uanset den dømtes tilknytning til den pågældende gruppe af personer, ud fra en konkret vurdering af sagens samlede omstændigheder vurderes ikke at have nogen sammenhæng med den pågældendes tilknytning til gruppen.

Der henvises i øvrigt til forarbejderne til lov nr. 665 af 11. juni 2024 (L 150 af 10. april 2024, de almindelige bemærkninger, pkt. 3.4.2.3.2., og de specielle bemærkninger til lovforslagets § 1, nr. 13).

5.4.4. Før tiltalerejsning

Anklagemyndigheden skal sikre, at der i alle sager, hvor anvendelse af straffelovens § 81 a kan være relevant, indhentes de fornødne oplysninger til afgørelse af, om der er grundlag for at rejse tiltale i medfør af bestemmelsen.

Hvilke oplysninger, det er relevant at indhente i den konkrete sag, vil afhænge af, om det er straffelovens § 81 a, stk. 1 og/eller stk. 2 – der forudsætter en igangværende eller potentiel konflikt – eller straffelovens § 81 a, stk. 3, der påberåbes.

Vurderingen af, om eksempelvis en person har tilknytning til en kriminel gruppe, beror i første række på et politifagligt skøn. Anklagemyndigheden skal derfor senest i forbindelse med tiltalerejsning, når straffen påstås skærpet i medfør af straffelovens § 81 a, stk. 1 og 2, sædvanligvis fra politikredsens Efterretnings- og Analyseenhed (EAE), indhente oplysninger om, hvorvidt:

- det er politiets vurdering, at der på gerningstidspunktet verserede en voldelig konflikt (Dokumentationsrapport – Konflikt)
- det er politiets vurdering, at gerningsmanden – og eventuelt forurettede – har tilknytning til eller er medlem af en af de konfliktende grupper (Dokumentationsrapport – Person) samt
- oplysninger som dokumenterer de kriminelle gruppers eksistens (Dokumentationsrapport – Gruppe).

Såfremt straffelovens § 81 a, stk. 3, påberåbes, skal anklagemyndigheden sikre, at sagen indeholder oplysninger, der kan belyse og i givet fald anvendes som bevis for, at den tiltalte på gerningstidspunktet havde tilknytning til en gruppe af personer, som tilsammen står bag omfattende og alvorlig kriminalitet, og at overtrædelsen har relation til den pågældendes tilknytning til gruppen. I den forbindelse bør der som udgangspunkt indhentes følgende oplysninger:

- politiets vurdering af, om gerningsmanden på gerningstidspunktet havde tilknytning til en gruppe (Dokumentationsrapport – Person), der
- tilsammen står bag omfattende og alvorlig kriminalitet (Dokumentationsrapport – gruppe af personer, der tilsammen står bag omfattende og alvorlig kriminalitet).

Anklagemyndigheden skal generelt være opmærksom på Højesterets kendelse af 15. januar 2021 (gengivet i anklagemyndighedens vidensbase som AM2021. 01.15H2), hvor Højesteret slog fast, at forsvarers adgang til aktindsigt efter retsplejelovens § 729 a, stk. 3, 1. pkt., også omfatter det underliggende

materiale til de personrapporter, som politiet udarbejder til brug for rettens vurdering af, om de tiltalte er tilknyttet en bandegruppering.

I tilfælde hvor politiet ikke med den fornødne sikkerhed kan fastslå, om en gerningsmand er tilknyttet en given gruppering, eksempelvis fordi gerningsmanden kun har været tilknyttet den pågældende gruppe i kort tid, eller fordi der er tale om en nyligt opstået gruppe, skal anklagemyndigheden anmode politiet om at undersøge, om der er øvrige oplysninger, som taler for, at gerningsmanden er tilknyttet en bandegruppering.

Det er vigtigt at være opmærksom på, at anvendelse af straffelovens § 81 a, stk. 1 og 2, ikke forudsætter, at gerningsmanden er medlem af en af de konfliktende grupper. Det afgørende er, at anklagemyndigheden kan føre bevis for, at gerningsmanden helt eller delvist har været motiveret af at ville deltage i eller reagere på en konflikt mellem grupper af personer. Se nærmere under pkt. 5.4.2. ovenfor.

Anklagemyndigheden skal derudover være opmærksom på Højesterets kendelse af 5. december 2024 (AM2024. 12.05H2), hvor Højesteret tog stilling til forsvarerens adgang til aktindsigt efter retsplejelovens § 729 a, stk. 3, i relation til den såkaldte konfliktrapport (dokumentationsrapport – konflikt). Om aktindsigtsspørgsmålet udtalte Højesteret, at forsvareren har en berettiget interesse i at gøre sig bekendt med oplysningerne i det underliggende materiale til dokumentationsrapporten, der angår de nærmere omstændigheder ved de episoder, som af anklagemyndigheden er inddraget i sagen som dokumentation for, at der på tidspunktet for den påsigtede lovovertrædelse bestod en konflikt mellem grupperingerne, og at det ikke kan udelukkes, at materialet vil være af betydning for sagen og dermed tiltaltes mulighed for at tilrettelægge et effektivt forsvar.

I forbindelse med tiltalerejsning skal anklagemyndigheden desuden være opmærksom på, om forholdet også opfylder betingelserne i straffelovens § 81 b. Såfremt anklagemyndigheden vurderer, at betingelserne i både straffelovens § 81 a og § 81 b er opfyldt, skal anklagemyndigheden rejse tiltale for straffelovens § 81 a, subsidiært § 81 b. Se nærmere om straffelovens § 81 b under pkt. 5.5. nedenfor.

Herudover skal anklagemyndigheden i alle sager, hvor der rejses tiltale efter straffelovens § 81 a, som udgangspunkt tillige nedlægge påstand om opholdsforbud efter straffelovens § 79 a. Se nærmere i Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet om opholdsforbud – straffelovens § 79 a.

5.5. Straffelovens § 81 b

Efter straffelovens § 81 b kan straffen for en straffelovsovertrædelse begået på et offentligt tilgængeligt sted ved brug af skydevåben eller af våben eller eksplosivstoffer, som på grund af deres særdeles farlige karakter er egnet til at forvolde betydelig skade, jf. § 192 a, stk. 1, forhøjes med indtil det halve.

Det følger af forarbejderne til bestemmelsen (L 190 af 26. april 2017), at § 81 b bl.a. er tiltænkt at skulle finde anvendelse i de tilfælde, hvor skydevåben mv. bruges til personangreb på offentligt tilgængeligt sted, hvor der generelt er en risiko for, at også tilfældigt udenforstående personer kan blive ramt.

Straffelovens § 81 b er et supplement til straffelovens § 81 a og kan således alene anvendes på forhold, som ikke samtidig er omfattet af § 81 a.

Bestemmelsen gælder i modsætning til straffelovens § 81 a, uanset om gerningsmanden har tilknytning til rocker- eller bandemiljøet.

Strafforhøjelsesbestemmelsen i § 81 b finder anvendelse på forhold begået efter den 1. juli 2017.

5.5.1. Anvendelsesområdet for straffelovens § 81 b

Bestemmelsen omfatter alle overtrædelser af straffeloven, herunder også forsøg på og medvirken til lovovertrædelserne. I praksis vil bestemmelsen navnlig kunne have betydning i forbindelse med overtrædelser af straffelovens bestemmelser om manddrab (§ 237), legemsangreb af særlig farlig karakter (§§ 245-246) og forsætlig fareforvoldelse (§ 252).

Anvendelsen af straffelovens § 81 b forudsætter, at der samtidig hermed begås en overtrædelse af straffelovens § 192 a, stk. 1, om ulovlig våbenbesiddelse mv. under særligt skærpende omstændigheder. Våbentyper omfattet af straffelovens § 192 a, stk. 1, vil f.eks. kunne være enkeltskudsvåben, halvautomatiske våben, repetervåben, fuldautomatiske skydevåben, panserværnsraketter, morterer, håndgranater, bomber, miner og eksplosivstoffer.

Det er dog ikke tilstrækkeligt, at den pågældende dømmes for overtrædelse af straffelovens § 192 a alene. Der kan bl.a. henvises til TfK 2022.193 Ø, hvor landsretten ikke fandt grundlag for at anvende straffelovens § 81 b, idet den tiltalte alene blev dømt for overtrædelse af straffelovens § 192 a, stk. 1, og ikke samtidig blev dømt for andre overtrædelser af straffeloven.

Derudover er det en betingelse for anvendelse af straffelovens § 81 b, at lovovertrædelsen begås ved ”brug” af skydevåben mv. Det betyder, at skydevåbnet mv. skal være affyret (eller forsøgt affyret), eller at eksplosivstoffet, håndgranaten mv. skal være bragt til sprængning (eller forsøgt bragt til sprængning) i forbindelse med den pågældende overtrædelse af straffeloven.

5.5.2. Offentligt tilgængeligt sted

Anvendelsen af straffelovens § 81 b forudsætter, at lovovertrædelsen begås på ”offentligt tilgængeligt sted”. Dette skal forstås som steder, hvortil der er almindelig adgang, herunder veje, parker, offentlige transportmidler, restauranter, butikker, butikcentre, forlystelsessteder og offentlige kontorer. Det er derimod ikke afgørende for spørgsmålet om bestemmelsens anvendelsesområde, om der aktuelt befandt sig mennesker i det pågældende område, herunder om angrebet er foregået om aftenen eller om natten. En straffelovsovertrædelse, som begås ved brug af skydevåben mv. i en bil, som befinder sig på offentligt tilgængeligt sted, er også omfattet af bestemmelsen.

Det forudsættes i forarbejderne til bestemmelsen, at en lovovertrædelse bl.a. anses for begået på offentligt tilgængeligt sted, hvis enten gerningsmanden eller offeret befinder sig på offentligt tilgængeligt sted. For eksempel vil et skud afgivet fra en privat lejlighed være omfattet af bestemmelsen, hvis skuddet er rettet mod en person, der befinder sig på offentligt tilgængeligt sted. På samme måde vil et skud afgivet fra et offentligt tilgængeligt sted være omfattet af bestemmelsen, selv om skuddet er rettet mod en person, der befinder sig i en privat bolig. Tilsvarende gælder, hvor skuddet passerer offentligt tilgængeligt sted på vej fra én privat bolig til en anden.

5.5.3. *Strafforhøjelsens omfang*

Efter straffelovens § 81 b gælder strafforhøjelsen både i relation til strafudmålingen for overtrædelse af straffelovens § 192 a, stk. 1, og i relation til strafudmålingen for den eller de overtrædelse(r) af straffeloven, som er begået ved brug af skydevåben mv.

Straffen for lovovertrædelserne kan efter straffelovens § 81 b forhøjes med indtil det halve i forhold til den straf, der ville blive fastsat af domstolene for tilsvarende lovovertrædelser, hvor § 81 b ikke finder anvendelse. Dette gælder uanset den pågældende lovovertrædelses strafferamme. Der kan dog højst udmåles en tidsbestemt straf på fængsel i 20 år, jf. straffelovens § 33, stk. 2.

Det forudsættes i forarbejderne til bestemmelsen, at den øvre del af strafforhøjelsesrammen – dvs. hvor straffen som udgangspunkt vil skulle forhøjes med det halve – først og fremmest vil skulle finde anvendelse i forbindelse med lovovertrædelser, hvor skydevåben mv. bruges til personangreb på åben gade og andre lignende offentligt tilgængelige steder, hvor andre mennesker i almindelighed færdes, og hvor der er en risiko for, at forbipasserende eller omkringboende mv. kan blive ramt. Det er i den forbindelse ikke afgørende, om der aktuelt befandt sig mennesker i det pågældende område, herunder om angrebet er foregået om aftenen eller om natten.

Det indebærer bl.a., at straffen i en sag, hvor en person f.eks. afgiver skud mod en anden person på åben gade, en villavej eller gennem vinduet til en café mv., som udgangspunkt vil skulle forhøjes med det halve i forhold til den straf, der ellers ville blive fastsat af domstolene. I tilfælde, hvor domstolene ville udmåle en straf på fængsel i 8 år – f.eks. i en sag om drabsforsøg på åben gade ved brug af skydevåben – er det således i forarbejderne forudsat, at der i stedet som udgangspunkt fastsættes en straf på fængsel i 12 år.

Udgangspunktet om, at straffen i de nævnte tilfælde skal forhøjes med det halve, gælder efter Rigsadvokatens opfattelse også, når der er tale om meget langvarige straffe. Anklagemyndigheden skal således som udgangspunkt f.eks. nedlægge påstand om, at en straf, der ellers ville blive fastsat til 12 års fængsel, forhøjes til 18 års fængsel, og at en straf på 14 års fængsel forhøjes til fængsel på livstid.

Der henvises i den forbindelse til Højesterets dom af 6. oktober 2021 (U 2022.40), hvor tiltalte blev fundet skyldig i drab under anvendelse af skydevåben på et offentligt sted, jf. straffelovens § 237, jf. § 81 b, og § 192 a, stk. 1, nr. 1, og stk. 3, jf. § 81 b. Højesteret fandt, at straffen – inden forhøjelse efter § 81 b – i medfør af princippet om modereret kumulation ville skulle udmåles til fængsel i ikke under 15 år. Højesteret fandt endvidere, at straffen i overensstemmelse med udgangspunktet i lovens forarbejder skulle forhøjes med det halve. Da straffen derved oversteg grænsen i straffelovens § 33, stk. 2, for tidsbestemt straf, blev straffen udmålt til fængsel på livstid.

Hvis en person derimod overtræder straffeloven ved brug af f.eks. skydevåben på et offentligt tilgængeligt sted, hvor der typisk ikke er risiko for, at tilfældigt udenforstående kan blive ramt, eksempelvis i en forladt grusgrav eller et andet meget øde sted, vil der som udgangspunkt alene skulle fastsættes en straf noget over de strafpositioner, der ellers ville blive anvendt af domstolene. Strafforhøjelsen i en sådan sag vil således afhænge af en konkret vurdering af sagens omstændigheder.

5.6. Straffelovens § 81 c

Efter straffelovens § 81 c kan straffen for specifikke lovovertrædelser, der er begået inden for en skærpet strafzone, der er udpeget og offentliggjort i overensstemmelse med politilovens § 6 a, forhøjes indtil det dobbelte, sammenlignet med straffniveauet for en tilsvarende overtrædelse, der er begået uden for en skærpet strafzone.

5.6.1. Skærpet strafzone

Politiet kan efter politilovens § 6 a udpege en skærpet strafzone, som er et afgrænset geografisk område, hvor straffelovens § 81 c finder anvendelse.

En skærpet strafzone kan udpeges, hvis der er et ekstraordinært kriminalitetsbillede i området, som i væsentlig grad er egnet til at skabe utryghed for personer, der bor eller færdes i området, og udpegning af en skærpede strafzone vurderes at være egnet til at genskabe trygheden i området.

Det er en forudsætning, at der er en umiddelbar tidsmæssig sammenhæng mellem udpegningen af straffonen og det kriminalitetsbillede, der danner grundlag for beslutningen, ligesom den skærpede strafzone ud fra en almindelig proportionalitetsbetragtning ikke må være større end påkrævet, jf. forarbejderne til lov nr. 1543 af 18. december 2018 (L 22 af 3. oktober 2018, de almindelige bemærkninger, pkt. 2.1.3.2). Det betyder bl.a., at en strafzone ikke kan omfatte en hel kommune eller en hel større by.

Politiets beslutning om at indføre en skærpet strafzone skal offentliggøres på politiets officielle hjemmeside eller lignende, og politikredsen skal udsende en pressemeddelelse om den skærpede strafzone og de nærmere detaljer om zonen. Den skærpede strafzone kan tidligst få virkning fra tidspunktet for politiets offentliggørelse af beslutningen. Det er ifølge forarbejderne ikke et krav, at der skal skiltes med, at et afgrænset område udgør en skærpet strafzone (L 22 af 3. oktober 2018, de almindelige bemærkninger, pkt. 2.1.3.5).

Justitsministeriet har i forarbejderne til lov nr. 1786 af 28. december 2023 om initiativer mod åbenlys og systematisk handel med ulovlige stoffer (L 80 af 14. november 2023, de almindelige bemærkninger, pkt. 2.1.1.1.) præciseret, at politiets beslutning om at udpege en skærpet strafzone må karakteriseres som en generel forvaltningsakt, hvorfor beslutningen ikke er omfattet af forvaltningslovens regler om partsbeføjelser, f.eks. partshøring, partsaktindsigt og begrundelse, medmindre der undtagelsesvist er grundlag for at antage, at enkelte bliver så individuelt berørt af en strafzone, at de bør tillægges partsbeføjelser.

I forbindelse med domstolenes behandling af straffesagen kan der ske en prøvelse af lovligheden af politiets beslutning om at udpege en skærpet strafzone i et område. Det betyder, at anklageren – evt. gennem vidneførsel – skal kunne redegøre for den politifaglige vurdering, der ligger til grund for beslutningen om at udpege en skærpet strafzone.

5.6.2. Strafskærpelse efter straffelovens § 81 c

I straffelovens § 81 c, stk. 1, er oplistet de overtrædelsestyper, bestemmelsen finder anvendelse på. Strafskærpelsen finder anvendelse i forhold til enhver af de oplistede overtrædelser, uanset om der måtte være tale om en kriminalitetstype, der ikke konkret har været udslagsgivende for beslutningen om at udpege en skærpet strafzone.

Straffelovens § 81 c omfatter også tilfælde, hvor der er tale om forsøg på og/eller medvirken til de oplyste lovovertrædelser, jf. straffelovens § 21 og § 23.

Hvis der er tale om gentagne overtrædelser begået i den samme eller en anden skærpet strafzone, skal anklagemyndigheden som udgangspunkt nedlægge påstand om fængsel uanset overtrædelsestypen, idet det med indførelsen af § 81 c forudsættes, at overtrædelser, der uden for en skærpet strafzone vil skulle straffes med bøde, fremover i gentagelsestilfælde inden for en skærpet strafzone skal straffes med fængsel. Det drejer sig f.eks. om berigelsesforbrydelser efter straffelovens §§ 276, 276 a og 281, hvor straffen er bøde, når der er tale om forbrydelser af mindre strafværdighed, ligesom det gør sig gældende i forhold til besiddelse af mindre mængder euforiserende stoffer til eget forbrug. Det er Rigsadvokatens opfattelse, at gentagelsestilfælde skal forstås i overensstemmelse med sædvanlig praksis, hvorefter et forhold kan tillægges gentagelsesvirkning efter endelig dom eller bødevedtagelse.

Der henvises i øvrigt til forarbejderne til lov nr. 1543 af 18. december 2018 (L 22 af 3. oktober 2018, de almindelige bemærkninger, pkt. 2.1.3.4).

Anklagemyndigheden skal være opmærksom på tilfælde, hvor et forhold i forvejen straffes med en lang fængselsstraf, og hvor en fordobling af straffniveauet ikke vil stå i rimeligt forhold til den begåede kriminalitet sammenholdt med tilsvarende forbrydelser begået uden for den skærpede strafzone. I disse tilfælde skal anklagemyndigheden i stedet nedlægge påstand om, at straffen skærpes med en tredjedel. Det kan eksempelvis være visse overtrædelser af straffelovens § 181 (brandstiftelse), straffelovens § 245, jf. § 247 (grov vold i gentagelsestilfælde) eller straffelovens § 288 (røveri).

Hvis der er tale om andre overtrædelser end dem, der er oplyst i straffelovens § 81 c, stk. 1, skal det efter straffelovens § 81 c, stk. 2, i almindelighed indgå som en skærpende omstændighed, at lovovertrædelsen er begået i en skærpet strafzone og er egnet til at skabe utryghed i zonen.

Ved vurderingen af, om en overtrædelse er egnet til at skabe utryghed i strafzonen, skal anklagemyndigheden lægge vægt på, om kriminaliteten har været egnet til at fastholde eller øge utrygheden i området. Det er ikke en forudsætning, at den pågældende kriminalitet har været utryghedsskabende for konkrete beboere i området.

Ifølge forarbejderne er en strafbar handling begået i en strafzone, hvis enten gerningsmanden eller forbrydelsens offer eller genstand befandt sig i zonen. Det er dog efter forarbejderne ikke et krav for anvendelse af bestemmelsen, at gerningsmanden konkret har forsæt til, at den strafbare handling er begået inden for en skærpet strafzone (L 22 af 3. oktober 2018, de specielle bemærkninger til § 1, nr. 2).

5.6.2.1. Forholdet til straffelovens § 81 a, § 81 b og § 81 e

Når et forhold er omfattet af både straffelovens § 81 c og straffelovens § 81 a og/eller § 81 b eller § 81 e, kan der straffes i sammenstød. Anklagemyndigheden skal i sådanne tilfælde nedlægge påstand om strafforhøjelse efter alle de relevante bestemmelser. Straffen skal derefter udmåles efter den bestemmelse, der konkret indebærer den højst forskyldte straf, dvs. straffniveauet efter § 81 a, § 81 b eller § 81 c, stk. 1, jf. forarbejderne (L 22 af 3. oktober 2018, de almindelige bemærkninger, pkt. 2.1.3.4). Det samme gælder i de tilfælde, hvor et forhold tillige måtte være begået i en målrettet skærpet strafzone omfattet af straffelovens § 81 e, jf. nedenfor.

5.7. Straffelovens § 81 d – Covid-19-relateret kriminalitet

Efter den tidligere bestemmelse i straffelovens § 81 d, der trådte i kraft den 2. april 2020, kan straffen i en række tilfælde skærpes, hvis lovovertrædelsen har baggrund i eller sammenhæng med covid-19-epidemien.

Bestemmelsen blev ophævet igen den 1. januar 2022, men bestemmelsen kan fortsat anvendes på lovovertrædelser begået i perioden fra den 2. april 2020 til og med den 31. december 2021, uanset om sagerne pådømmes efter ophævelsen.

Der henvises i øvrigt til Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet om covid-19-relateret kriminalitet.

5.8. Straffelovens § 81 e

Efter straffelovens § 81 e kan straffen for overtrædelse af straffelovens § 191, lovgivningen om euforiserende stoffer eller for overtrædelse af et zoneforbud udstedt i medfør af ordensbekendtgørelsens § 6, stk. 5, forhøjes indtil det dobbelte, hvis lovovertrædelsen er begået inden for en målrettet skærpet strafzone, der er udpeget og offentliggjort i overensstemmelse med politilovens § 6 a.

Straffelovens § 81 e omfatter også tilfælde, hvor der er tale om forsøg på og/eller medvirken til de oplyste lovovertrædelser, jf. straffelovens § 21 og § 23.

Bestemmelsen er indført ved lov nr. 1786 af 28. december 2023 om ændring af straffeloven, retsplejeloven og lov om politiets virksomhed (Initiativer mod åbenlys og systematisk handel med ulovlige stoffer), der trådte i kraft den 1. januar 2024.

5.8.1. Målrettet skærpet strafzone

Politiet kan efter politilovens § 6 a, stk. 1, 2. pkt., for en nærmere bestemt tidsperiode udpege et afgrænset geografisk område (en målrettet skærpet strafzone), hvor straffeskærpsreglen i straffelovens § 81 e finder anvendelse.

En målrettet skærpet strafzone kan udpeges, hvis politiet vurderer, at der i det pågældende område i strid med lovgivningen om euforiserende stoffer foregår åbenlys og systematisk handel med euforiserende stoffer, der i væsentlig grad er egnet til at skabe utryghed for personer, der bor eller færdes i området, og udpegning af en målrettet skærpet strafzone vurderes at være et egnet redskab til at genskabe trygheden i området, jf. politilovens § 6 a, stk. 2, 2. pkt.

Det fremgår af forarbejderne, at der ved ”åbenlys og systematisk handel med euforiserende stoffer” forstås, at der i det afgrænsede område foregår handel med euforiserende stoffer f.eks. i salgsboder eller lignende faste steder, hvor handlen med euforiserende stoffer har en systematisk karakter, f.eks. på grund af dens omfang, eller fordi der som led i handlen udfyldes en række faste funktioner, såsom vagter, faste sælgere m.v., jf. L 80 af 14. november 2023, de almindelige bemærkninger pkt. 2.1.3.3.

Herudover skal der være tale om handel med euforiserende stoffer i en grad, der væsentligt overstiger omfanget af ligeartet kriminalitet i andre sammenlignelige områder. I forarbejderne er det præciseret, at et sammenligneligt område f.eks. kan være et område med samme geografiske størrelse med tilsvarende

befolkningstæthed, eller et område med samme geografiske størrelse, der eksempelvis har en lignende bymæssig placering eller karakter, jf. L 80 af 14. november 2023, de almindelige bemærkninger pkt. 2.1.3.3. Det er imidlertid ikke en forudsætning, at det aktuelle kriminalitetsbillede er usædvanligt for det pågældende område.

Det er endvidere en betingelse, at handlen med euforiserende stoffer i væsentlig grad er egnet til at skabe utryghed for personer, der bor eller færdes i området. Der er dog ikke med udtrykket ”personer, der bor eller færdes i området” tilsigtet en begrænsning i, hvem kriminalitetsbilledet skal være egnet til at skabe utryghed for. Begrebet omfatter således bredt personer, der færdes i det pågældende område, herunder også turister eller andre besøgende i området, jf. de almindelige bemærkninger pkt. 2.1.3.3. I den forbindelse er det også vigtigt at bemærke, at det ikke skal påvises, at tryghedsfølelsen konkret er blevet påvirket hos personer, der bor eller færdes i området.

Endelig skal politiet vurdere, at etableringen af en målrettet skærpet strafzone vil være egnet til at genskabe trygheden i området. Politiet skal i den forbindelse bl.a. vurdere, om der er andre redskaber, som vil være mere hensigtsmæssige til at opnå formålet, ligesom det forudsættes, at en almindelig politimæssig indsats ikke har vist sig tilstrækkelig til at komme den åbenlyse og systematiske handel med euforiserende stoffer til livs.

Der skal som udgangspunkt være en tidsmæssig sammenhæng mellem udpegningen af den målrettede strafzone og det kriminalitetsbillede, der danner grundlag for beslutningen. Der vil dog også kunne udpeges en målrettet skærpet strafzone, hvis der i en længerevarende periode er foregået åbenlys og systematisk handel med euforiserende stoffer i området, hvilket i væsentlig grad har skabt utryghed for personer, der bor eller færdes i området, uanset at dette, f.eks. som følge af en markant politiindsats, ikke aktuelt er tilfældet. I givet fald er det en forudsætning, at politiet vurderer, at udpegning af zonen er nødvendig for at fastholde trygheden i området.

En målrettet skærpet strafzone vil ud fra en almindelig proportionalitetsbetragtning geografisk skulle afgrænses mest muligt i forhold til, hvad der er påkrævet i det berørte område. Derudover er det forudsat – som med skærpede strafzoner udpeget i medfør af politilovens § 6 a, stk. 1, 1. pkt. – at beslutningen træffes på ledelsesniveau og offentliggøres på politiets officielle hjemmeside eller et tilsvarende sted, ligesom politikredsen skal udsende en pressemeddelelse om den målrettede skærpede strafzone og de nærmere detaljer herom. Den målrettede skærpede strafzone kan tidligst få virkning fra tidspunktet for politiets offentliggørelse af beslutningen.

En målrettet skærpet strafzone vil som udgangspunkt ikke kunne udstrækkes ud over 6 måneder, medmindre der i zonen fortsat er et kriminalitetsbillede som det, der dannede grundlag for oprettelse af zonen, og politiet fortsat vurderer, at en målrettet skærpet strafzone vil være et egnet redskab til at genskabe trygheden i området. I en sådan situation vil der ikke være en maksimal tidsmæssig afgrænsning for udpegningen af en målrettet skærpet strafzone, hvis betingelserne herfor er opfyldt. En målrettet skærpet strafzone vil dog ud fra en almindelig proportionalitetsbetragtning skulle have så kort udstrækning som muligt.

Der henvises i øvrigt til forarbejderne til lov nr. 1786 af 28. december 2023 (L 80 af 14. november 2023).

Politiets beslutning om at udpege en målrettet skærpet strafzone må karakteriseres som en generel forvaltningsakt, hvorfor beslutningen ikke er omfattet af forvaltningslovens regler om partsbeføjelser, f.eks. partshøring, partsaktindsigt og begrundelse, medmindre der undtagelsesvist er grundlag for at antage, at enkeltpersoner bliver så individuelt berørt af en strafzone, at de bør tillægges partsbeføjelser.

I forbindelse med domstolenes behandling af straffesagen kan der ske en prøvelse af lovligheden af politiets beslutning om at udpege en målrettet skærpet strafzone, og anklageren skal derfor – evt. gennem vidneførsel – kunne redegøre for den politifaglige vurdering, der ligger til grund for beslutningen om at udpege en målrettet skærpet strafzone.

5.8.2. Strafskærpelse efter straffelovens § 81 e

Hvis en overtrædelse af lovgivningen om euforiserende stoffer, straffelovens § 191 eller manglende efterkommelse af et zoneforbud udstedt af politiet i medfør af ordensbekendtgørelsens § 6, stk. 5, sker i en målrettet skærpet strafzone udpeget i medfør af politilovens § 6 a, stk. 1, 2. pkt., er det udgangspunktet, at straffen fordobles sammenlignet med straffen for tilsvarende overtrædelser begået uden for en målrettet skærpet strafzone.

For så vidt angår forhold, der i forvejen straffes med en lang fængselsstraf, og hvor en fordobling af straffen ikke vurderes at stå i rimeligt forhold til den begåede kriminalitet sammenholdt med tilsvarende overtrædelser begået uden for en målrettet skærpet strafzone, vil straffen i stedet alene skulle skærpes med en tredjedel. Dette vil som udgangspunkt alene kunne gøre sig gældende for meget grove overtrædelser af straffelovens § 191.

Det er endvidere forudsat i forarbejderne, at overtrædelser, der uden for en målrettet skærpet strafzone straffes med bøde, som udgangspunkt skal straffes med fængsel, når der er tale om et gentagelsestilfælde begået i en målrettet skærpet strafzone i medfør af den foreslåede § 81 e, jf. L 80 af 14. november 2023, de almindelige bemærkninger pkt. 2.1.3.7. Det vil f.eks. betyde, at besiddelse af mindre mængder euforiserende stoffer til eget forbrug i en målrettet skærpet strafzone allerede i andengangstilfælde som udgangspunkt vil skulle straffes med en ubetinget fængselsstraf, hvis begge forhold er begået i en målrettet skærpet strafzone. I førstegangstilfælde vil bøden skulle fordobles.

Justitsministeriet har i forbindelse med lovforslagets behandling præciseret, at der ikke ændres på, hvornår politiet skal meddele en person en advarsel i stedet for straf, når sociale hensyn taler herfor, jf. § 3, stk. 4, i lov om euforiserende stoffer. Der skal således også fremadrettet meddeles en advarsel (tiltalefrafald) i stedet for straf, hvis en person sigtes for besiddelse af euforiserende stoffer til eget forbrug, når sociale hensyn taler for anvendelse af advarsel, og besiddelsen af stoffet er udslag af en stærk afhængighed som følge af et længere og vedvarende misbrug af euforiserende stoffer, jf. Rigsadvokatmeddelelsens afsnit om narkotika, pkt. 2.2. Det gælder, uanset om forholdet finder sted i en målrettet skærpet strafzone.

Fra retspraksis kan der bl.a. henvises til Østre Landsrets dom af 4. juni 2024, der er trykt i TfK2024. 223, hvor tiltalte, der var tidligere ustraffet, blev idømt 7 måneders fængsel for i tre tilfælde at have været i besiddelse af i alt 159 gram hash og 79 gram skunk med henblik på videreoverdragelse i en målrettet skærpet strafzone og som led i den organiserede hashhandel på Christiania. Det bemærkes, at der ved straffastsættelsen samtidig blev lagt vægt på tiltaltes tilståelse.

Der kan endvidere henvises til Højesterets dom af 22. august 2025 (AM2025. 08.22H), hvor tiltalte, der var straffet flere gange tidligere for narkotikakriminalitet, blev idømt 8 måneders fængsel for at have været i besiddelse af 177 gram hash, 1 gram skunk, 8 joints og 16 hashkager med henblik på videreoverdragelse i en målrettet skærpet strafzone og som led i den organiserede hashhandel på Christiania.

Hovedspørgsmålet for Højesteret var, om der ved fastsættelsen af den straf, der kunne fordobles efter straffelovens § 81 e, samtidig kunne lægges vægt på, at forholdet var begået som led i den organiserede hashhandel på Christiania, jf. straffelovens § 81, nr. 3, eller om der ved fastsættelsen af den straf, der kunne fordobles, skulle ses bort fra dette.

På baggrund af forarbejderne til straffelovens § 81 e og bestemmelsens formål fandt Højesteret, at det med bestemmelsen var forudsat, at der ved fastsættelsen af den straf, der kunne fordobles efter § 81 e, også kunne lægges vægt på den skærpende omstændighed, at forholdet var begået som led i organiseret hashhandel – herunder på Christiania – jf. straffelovens § 81, nr. 3. Højesteret bemærkede i den forbindelse, at det var hashhandlens organiserede karakter, der var den skærpende omstændighed, som begrundede en strafforhøjelse efter straffelovens § 81, nr. 3, mens strafforhøjelsen i medfør af straffelovens § 81 e var begrundet i, at området var udpeget som en målrettet skærpet strafzone med henblik på at genskabe trygheden i området.

5.9. Straffelovens § 81 f - hadforbrydelser

Efter straffelovens § 81 f, der trådte i kraft den 1. marts 2025, kan den straf, der er foreskrevet, forhøjes indtil det halve, hvis lovovertrædelsen helt eller delvis har baggrund i andres etniske oprindelse, tro, handicap, seksuelle orientering, kønsidentitet, kønsudtryk, kønskarakteristika eller lignende, og lovovertrædelsen er begået inden for en skærpet strafzone udpeget i medfør af § 6 a, stk. 1, 3. pkt., i lov om politiets virksomhed, eller under en skærpet strafperiode fastsat i medfør af § 6 f, stk. 1, i lov om politiets virksomhed.

Bestemmelsen omfatter enhver strafbar lovovertrædelse, som helt eller delvis har baggrund i andres etniske oprindelse, tro, handicap, seksuelle orientering, kønsidentitet, kønsudtryk, kønskarakteristika eller lignende (hadforbrydelser). Strafskærpelsen vil således omfatte enhver overtrædelse af straffeloven samt enhver strafbar overtrædelse af særlovgivningen, hvor motivet helt eller delvis kan tilskrives disse forhold.

Det vil f.eks. betyde, at enhver overtrædelse af straffelovens § 266 b, racediskriminationsloven eller overtrædelser af straffelovgivningen, hvor straffelovens § 81, nr. 6, finder anvendelse, vil være omfattet. Fortolkningen af ordene »andres etniske oprindelse, tro, handicap, seksuelle orientering, kønsidentitet, kønsudtryk, kønskarakteristika eller lignende« skal ske med udgangspunkt i straffelovens § 81, nr. 6, og § 266 b. Se hertil L 110 af 28. november 2024, de specielle bemærkninger til § 1, til nr. 1.

Straffelovens § 81 f omfatter også tilfælde, hvor der er tale om forsøg på og/eller medvirken til lovovertrædelserne, jf. straffelovens § 21 og § 23.

Vedrørende betingelserne for anvendelse af § 81 f samt anklagemyndighedens arbejde med tiltalerejsning og gennemførelse af hovedforhandlingen, henvises til Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet om hadforbrydelser.

Vedrørende de nærmere betingelser for politiets udpegning af skærpet strafzone og Rigspolitiets fastsættelse af skærpet strafferperiode henvises til Rigspolitiets Vejledning om udpegning af skærpet og målrettet skærpet strafzone samt fastsættelse af skærpet strafferperiode.

5.10. Straffelovens § 82 – Formildende omstændigheder

Straffelovens § 82 oplister en række forhold, som i almindelighed skal indgå som formildende omstændigheder i forbindelse med strafudmålingen.

Straffelovens § 82 supplerer sammen med straffelovens § 81 om skærpende omstændigheder de almindelige principper for strafudmåling, der fremgår af straffelovens § 80, ved vægtningen af hensynet til lovovertrædelsens grovhed og gerningsmandens person.

Straffelovens § 82 angår strafudmåling inden for den fastsatte strafferamme, hvilket betyder, at straffen ikke kan fastsættes under minimum i den strafferamme, der er foreskrevet for den pågældende lovovertrædelse. Der kan således ikke idømmes en bøde under henvisning til § 82, hvis der i strafferammen for lovovertrædelsen alene er hjemmel til at idømme fængselsstraf.

Hjemmel til at nedsætte straffen under den foreskrevne strafferamme, eller til at lade straffen bortfalde, findes i straffelovens § 83, jf. nærmere under pkt. 5.10. nedenfor.

5.10.1. Straffelovens § 82, stk. 1, nr. 1

Efter straffelovens § 82, stk. 1, nr. 1, skal det i almindelighed indgå som en formildende omstændighed, at gerningsmanden ikke var fyldt 18 år på gerningstidspunktet.

Fra retspraksis kan der bl.a. henvises til TfK 2015.136 Ø, hvor en tiltalt havde gjort sig skyldig i bl.a. voldtægt og røveri. Landsretten fastsatte straffen til fængsel i 2 år og 6 måneder, og det indgik i den forbindelse som en formildende omstændighed, at tiltalte var 15 år på gerningstidspunktet, jf. straffelovens § 82, nr. 1.

Ung alder over 18 år kan i visse tilfælde også tillægges betydning, særligt ved meget lange fængselsstraffe. Som eksempel herpå kan nævnes Højesterets dom af 11. oktober 2004 (U 2005.190), hvor den tiltalte, der på gerningstidspunkterne var henholdsvis 19 og 20 år, blev fundet skyldig i drab, voldtægt og forsøg på tyveri. Både byretten og landsretten idømte tiltalte fængsel på livstid, men Højesterets flertal ændrede straffen til 16 års fængsel, navnlig under hensyn til tiltaltes alder på gerningstidspunktet.

5.10.2. Straffelovens § 82, stk. 1, nr. 2

Efter straffelovens § 82, stk. 1, nr. 2, skal det i almindelighed indgå som en formildende omstændighed, at gerningsmanden har en høj alder, når anvendelse af den sædvanlige straf er unødvendig eller skadelig. I modsætning til § 82, nr. 1, er det i denne forbindelse ikke gerningstidspunktet, men domstidspunktet, der er afgørende.

Der er ikke fastsat en bestemt aldersgrænse for, hvornår gerningsmanden har ”en høj alder”. Er den tiltalte imidlertid fyldt 65 år, vil det normalt være relevant at overveje, om straffelovens § 82, stk. 1, nr. 2, skal anvendes.

Det er foruden ”høj alder” en betingelse, at sædvanlig straf er enten nødvendig eller skadelig. Sædvanlig straf vil ofte være skadelig, hvis tiltalte er syg eller alderdomssvækket. Derudover kan sædvanlig straf være nødvendig, hvis tiltalte ikke tidligere er straffet, og der ikke er grund til at tro, at tiltalte vil begå ny kriminalitet. Der skal dog altid foretages en konkret afvejning mellem på den ene side tiltaltes høje alder og på den anden side hensynet til gennem straffastsættelsen af markere forbrydelsens strafværdighed.

Fra retspraksis kan der bl.a. henvises til TfK 2013.509 Ø, hvor tiltalte, der var 70 år på domstidspunktet, blev idømt fængsel i 3 år og 6 måneder for skatteunddragelse efter straffelovens § 289, hvorved det offentlige var blevet unddraget skatter for ikke under 19.101.514 kr. Fængselsstraffen blev under hensyn til tiltaltes høje alder gjort betinget med en prøvetid på 2 år, jf. straffelovens § 82, stk. 1, nr. 2, jf. § 56, stk. 2.

Der kan endvidere henvises til TfK 2006.296 V, hvor tiltalte, der var 74 år på domstidspunktet, blev idømt 2 år og 3 måneders fængsel for andet seksuelt forhold end samleje med barn under 15 år. Ved strafudmålingen tog byretten tiltaltes høje alder i betragtning og fastsatte straffen til fængsel i 1 år og 4 måneder. Landsretten skærpede straffen til 2 år og 3 måneder og udtalte bl.a., at tiltalte nu var 74 år, og at det efter straffelovens § 82, stk. 1, nr. 2, ved straffens fastsættelse i almindelighed skal indgå som en formildende omstændighed, at gerningsmanden har høj alder, når anvendelse af den sædvanlige straf er nødvendig eller skadelig. Efter de grove krænkelers karakter og omfang fandt landsretten imidlertid ikke, at anvendelse af den sædvanlige straf var nødvendig.

5.10.3. Straffelovens § 82, stk. 1, nr. 3

Efter straffelovens § 82, stk. 1, nr. 3, skal det i almindelighed indgå som en formildende omstændighed, at den begåede gerning grænser til at være omfattet af en straffrihedsgrund. Bestemmelsen kan eksempelvis omfatte tilfælde, hvor gerningsmanden har overskredet grænserne for lovlig nødværge efter straffelovens § 13 eller lovlig nødret efter § 14.

Derudover kan bestemmelsen være relevant, hvor betingelserne for at statuere straffrihed som følge af samtykke eller manglende retsstridighed i øvrigt ikke fuldt ud har været opfyldt, men hvor omstændighederne dog taler for en mildere straf.

Der kan eksempelvis henvises til Højesterets dom af 29. maj 2007 (U 2007.2219), hvor tiltalte blev dømt for overtrædelse af straffelovens § 245, stk. 1, som led i sit arbejde som taxachauffør. Højesteret lagde til grund, at kunden havde ført en arm ind i tiltaltes taxa og tildelt tiltalte i hvert fald ét slag i hovedet, og at tiltalte i den forbindelse havde bidt et stykke af det yderste led af kundens ringfinger på højre hånd. Uanset kundens uretmæssige angreb fandt Højesteret, at der ikke var tilstrækkeligt grundlag for at anse tiltaltes handling for rimeligt begrundet i den skræk eller ophidselse, som angrebet forårsagede, og lagde i den forbindelse vægt på karakteren af kundens angreb sammenholdt med, at tiltaltes handling påførte kunden en varig skade. Højesteret fandt derfor, at forholdet ikke var straffrit efter straffelovens § 13, stk. 2. Højesteret fandt dog, at straffelovens § 82, stk. 1, nr. 3 og nr. 5, fandt anvendelse, hvorfor sagen blev afgjort med en betinget dom uden straffastsættelse.

5.10.4. Straffelovens § 82, stk. 1, nr. 4

Efter straffelovens § 82, stk. 1, nr. 4, skal det i almindelighed indgå som en formildende omstændighed, at gerningsmanden har handlet i undskyldelig uvidenhed om eller undskyldelig misforståelse af retsregler, der forbyder eller påbyder den begåede handling.

Der kan i almindelighed ikke tages hensyn til gerningsmandens manglede kendskab til retsregler, der er behørigt kundgjorte mv., jf. grundsætningen om, at ukendskab til loven ikke diskulperer.

Det er derfor en grundlæggende betingelse for, at uvidenhed om eller misforståelse af retsregler kan føre til strafnedsættelse eller strafbortfald, at uvidenheden eller misforståelsen er undskyldelig.

Straffelovens § 82, stk. 1, nr. 4, regulerer kun strafudmålingen ved negative egentlige retsvildfarelser, jf. skemaet nedenfor.

	Positiv vildfarelse	Negativ vildfarelse
Egentlig retsvildfarelse	Straffes ikke, jf. straffelovens § 1 (legalitetsprincippet).	Kan som udgangspunkt straffes (ukendskab til loven diskulperer ikke). Dog mulighed for strafnedsættelse efter § 82, stk. 1, nr. 4, eller strafbortfald efter § 83.
Uegentlig retsvildfarelse	Kan som udgangspunkt straffes for forsøg, jf. straffelovens § 21.	Straffes efter omstændighederne ikke pga. manglende forsæt, jf. straffelovens § 19 (strafansvar for uagtsomhed er dog ikke udelukket).

Kilde: Greve, Det strafferetlige ansvar, 2004, s. 230 ff.

5.10.5. Straffelovens § 82, stk. 1, nr. 5

Efter straffelovens § 82, stk. 1, nr. 5, skal det i almindelighed indgå som en formildende omstændighed, at gerningen er udført i en oprørt sindstilstand, der er fremkaldt af forurettede eller personer med tilknytning til denne ved et uretmæssigt angreb eller en grov fornærmelse.

Personer med tilknytning til forurettede, kan f.eks. være personer tilhørende forurettedes gruppe. Den oprørte sindstilstand, som kan føre til en formildet strafudmåling, kan eksempelvis være fremkaldt ved, at andre end gerningsmanden er blevet angrebet.

5.10.6. Straffelovens § 82, stk. 1, nr. 6

Efter straffelovens § 82, stk. 1, nr. 6, skal det i almindelighed indgå som en formildende omstændighed, at gerningen er begået som følge af tvang, svig eller udnyttelse af gerningsmandens unge alder eller betydelige økonomiske eller personlige vanskeligheder, manglende indsigt, letsind eller et bestående afhængighedsforhold.

Modstykket til § 82, stk. 1, nr. 6, er strafskærpelsen i § 81, stk. 1, nr. 9, jf. nærmere under pkt. 5.3.9. ovenfor.

5.10.7. Straffelovens § 82, stk. 1, nr. 7

Efter straffelovens § 82, stk. 1, nr. 7, skal det i almindelighed indgå som en formildende omstændighed, at gerningen begås under indflydelse af stærk medfølelse eller sindsbevægelse, eller at der foreligger andre særlige oplysninger om gerningsmandens sindstilstand eller omstændighederne ved gerningen.

Som eksempel på ”stærk medfølelse” kan f.eks. nævnes medlidenhedsdrab af en uheldsbredelig syg person.

Bestemmelsen ses i øvrigt efter en konkret vurdering anvendt i praksis i andre drabssager, f.eks. U 2007.2329/2 H og TfK 2016.596 V.

5.10.8. Straffelovens § 82, stk. 1, nr. 8

Efter straffelovens § 82, stk. 1, nr. 8, skal det i almindelighed indgå som en formildende omstændighed, at gerningsmanden frivilligt har afværget eller søgt at afværge den fare, der er forvoldt ved den strafbare handling.

Bestemmelsen, der har en vis sammenhæng med straffelovens § 22 om straffrihed ved frivillig tilbagetræden fra forsøg, ses sjældent citeret i nyere praksis. Bestemmelsen er dog citeret i ældre praksis, f.eks. U 1983.611 V, hvor tiltalte blev fundet skyldig i overtrædelse af straffelovens § 164, stk. 3, idet hun til politiet urigtigt havde forklaret, at det var hende, og ikke medtiltalte, der havde ført vognen. Landsretten lagde vægt på, at den urigtige oplysning om, hvem der havde ført bilen, blev givet af tiltalte efter en pludselig indskydelse, og at hun kort tid efter erkendte, at oplysningen var urigtig, ligesom politiet ikke havde fæstet lid til den urigtige oplysning. Under disse omstændigheder lod landsretten strafansvaret bortfalde.

5.10.9. Straffelovens § 82, stk. 1, nr. 9

Straffelovens § 82, stk. 1, nr. 9, blev nyaffattet ved lov nr. 661 af 11. juni 2024. Forud for lovændringen skulle det efter bestemmelsen i almindelighed indgå som en formildende omstændighed, at gerningspersonen frivilligt havde angivet sig selv og aflagt fuldstændig tilståelse. Efter praksis forekom det dog også jævnligt, at retten ved strafudmålingen i formildende retning lagde vægt på, at tiltalte havde tilstået, også selvom den pågældende ikke havde angivet sig selv, og selv om tilståelsen ikke var fuldstændig.

Med lovændringen lovfæstedes det, at det i almindelighed skal indgå som en formildende omstændighed, at gerningspersonen har aflagt tilståelse. Lovændringen blev foretaget som led i gennemførelsen af flerårsaftalen for domstolene 2024-27, der i vidt omfang var baseret på arbejdet i udvalget for forberedelse af en ny flerårsaftale for domstolene (det såkaldte Rørdam-udvalg). Baggrunden for udvalgets arbejde var de stigende sagsbehandlingstider ved domstolene, og det overordnede formål var således effektivisering af sagsbehandlingen ved domstolene.

Det fremgår af lovbemærkningerne, jf. L 115 af 28. februar 2024, de specielle bemærkninger til § 2, nr. 1, at en tilståelse stadig i højere grad vil kunne medføre en lavere straf, når gerningspersonen tillige har angivet sig selv og aflagt en fuldstændig tilståelse. Har gerningspersonen ikke angivet sig selv, vil der

også stadig i højere grad være grund til, at en tilståelse medfører en lavere straf, når tilståelsen afgives *tidligt* under sagen, således at politiet spares for en længere efterforskning, og sagen kan nå at blive fremmet som en tilståelsessag. I dette tilfælde kan tilståelse ifølge bemærkningerne til bestemmelsen tillægges *betydelig vægt* ved strafudmålingen.

Det fremgår videre af lovbemærkningerne, at der vil være mindre grund til, at en tilståelse medfører en lavere straf, når tilståelsen først afgives under hovedforhandlingen i en domsmandssag eller nævningsag. Hvis tiltalte forud for hovedforhandlingen gennem forsvareren tilkendegiver at ville tilstå flere væsentlige forhold i sagen med den virkning, at bevisførelsen under hovedforhandlingen og dermed antallet af retsdage kan begrænses i væsentlig grad, kan en sådan tilståelse dog også medføre en lavere straf, selv om der også er forhold, som ikke tilstås.

Den 15. maj 2025 afsagde Højesteret de to første domme om anvendelsen af den nyaffattede bestemmelse. Dommene er gengivet i henholdsvis U 2025.3022 H og U 2025.3030 H. I præmisserne til den ene dom (U 2025.3022 H) opstiller Højesteret med henvisning til lovbemærkningerne, jf. L 115 af 28. februar 2024, seks kategorier. For hver af disse kategorier angiver Højesteret et udgangspunkt for tilståelsesrabattens relative størrelse.

Kategori 1: Selvanmeldelse

Denne kategori vedrører tilfælde, hvor gerningsmanden har angivet sig selv og aflagt fuldstændig tilståelse (tilfælde omfattet af § 82, stk. 1, nr. 9, som affattet inden lov nr. 661 af 11. juni 2024). For sager omfattet af denne kategori finder Højesteret, at der som udgangspunkt kan ske en reduktion af straffen på ca. en tredjedel eller mere.

Kategori 2: Politiet spares for en længere efterforskning, og sagen kan fremmes som tilståelsessag

Af lovbemærkningerne fremgår, at har ”gerningsmanden ikke angivet sig selv, vil der også stadig i højere grad være grund til, at en tilståelse medfører en lavere straf, når tilståelsen afgives tidligt under sagen, sådan at politiet spares for en længere efterforskning, og sådan at sagen kan nå at blive fremmet som en tilståelsessag. I dette tilfælde kan tilståelsen efter omstændighederne tillægges betydelig vægt ved strafudmålingen.” For sager omfattet af denne kategori finder Højesteret, at der som udgangspunkt kan ske en reduktion af straffen på mellem ca. 20 pct. og ca. en tredjedel.

Kategori 3: Sagen fremmes som tilståelsessag, men politiet spares ikke for en længere efterforskning

Det fremgår af Højesterets præmisser, at lovbemærkningerne indebærer, at der i tilståelsessager, hvor politiet ikke spares for en længere efterforskning, ikke kan gives samme tilståelsesrabat som i kategori 2. I sådanne tilfælde kan der som udgangspunkt ske en reduktion af straffen på mellem ca. 10 og ca. 20 pct. Højesteret anfører som eksempel de narkotika- og våbensager, hvor det erkendte forhold svarer til politiets fund hos den pågældende.

Som et eksempel på en sag omfattet af kategori 3 kan henvises til U 2025.4524 H, hvor T havde tilstået besiddelse af i alt 39 kg kokain. Højesteret fandt, at T uden hensyntagen til tilståelsesrabatten skulle være straffet med fængsel i 14 år. Med hensyn til kategoriseringen henviser Højesteret til, at sagen på tilståelsestidspunktet var færdigefterforsket. T var på anholdelsestidspunktet i besiddelse af 15 kg kokain i den bil, som hun kørte i. I grundlovsforhøret nægtede hun sig skyldig. Hendes forsvarer oplyste ca. 4 måneder senere, hvor en række medgerningsmænd havde tilstået, at hun var villig til at tilstå. Højesteret

fandt, at idet der dermed ikke var grundlag for at antage, at politiet som følge af tilståelsen var blevet sparet for en længere efterforskning, var sagen omfattet af kategori 3. Højesteret udtalte herefter bl.a., at der ved fastsættelsen af tilståelsesrabat i den foreliggende sag måtte tages hensyn til, at sagen på tilståelsestidspunktet var færdigefterforsket, men at tilståelsen havde medført en vis ressourcebesparelse, navnlig for domstolene. På denne baggrund og efter en samlet vurdering fandt Højesteret, at der efter straffelovens § 82, stk. 1, nr. 9, skulle ske en reduktion med 2 år (14,3 %) af den straf på fængsel i 14 år, der ellers skulle være udmålt.

Kategori 4: Tilståelse under hovedforhandlingen i en domsmandssag eller nævningsag har begrænset antallet af retsdage i væsentlig grad

Af lovbemærkningerne fremgår, at der ”vil være mindre grund til, at en tilståelse medfører en lavere straf, når tilståelsen først afgives under hovedforhandlingen i en domsmandssag eller nævningsag. Hvis tiltalte forud for hovedforhandlingen gennem forsvareren tilkendegiver at ville tilstå flere væsentlige forhold i sagen med den virkning, at bevisførelsen under hovedforhandlingen og dermed antallet af retsdage kan begrænses i væsentlig grad, kan en sådan tilståelse dog også medføre en lavere straf, selv om der også er forhold, som ikke tilstås.” For sådanne tilfælde anfører Højesteret, at der som udgangspunkt kan ske en reduktion af straffen på mellem ca. 10 og ca. 20 pct., der beregnes ud fra straffen for det eller de tilståede forhold.

Kategori 5: Tilståelsen har ikke begrænset antallet af retsdage i væsentlig grad, men tilståelsen har dog haft en vis betydning for sagens afvikling

Om denne kategori anfører Højesteret, at lovbemærkningerne omtaler ikke tilfælde, hvor tiltaltes tilståelse forud for eller under hovedforhandlingen ikke medfører, at antallet af retsdage kan begrænses i væsentlig grad, men hvor tilståelsen dog har haft en vis betydning for sagens afvikling. Højesteret finder, at det i sådanne tilfælde afhænger af omstændighederne, om der skal gives en tilståelsesrabat. I givet fald kan tilståelsesrabatten som udgangspunkt højest udgøre ca. 10 pct.

Kategori 6: Tilståelse først afgivet under anken

Lovbemærkningerne omtaler ikke den situation, hvor tiltalte mod sin benægtelse er dømt i byretten, og hvor tilståelsen først afgives under anken. Højesteret anfører, at tilståelsen i et sådant tilfælde som det klare udgangspunkt ikke skal tillægges betydning ved fastsættelsen af straffen. Højesteret bemærker i den forbindelse, at der i en situation, hvor tilståelsen først afgives under anken, typisk ikke spares ressourcer hos politiet, og at der heller ikke spares ressourcer hos byretterne. Endvidere bemærker Højesteret, at en rabat for tilståelse under anken vil tilskynde til flere ankesager ved landsretterne, hvilket vil være i strid med formålet bag ændringen af straffelovens § 82, stk. 1, nr. 9.

Et sådant tilfælde forelå i den anden sag afgjort af Højesteret samme dato, den 15. maj 2025 (U. 2025.3030 H). Der var i den konkrete sag ikke grundlag for at fravige udgangspunktet om, at tilståelsen i et sådant tilfælde som det klare udgangspunkt ikke skal tillægges betydning ved fastsættelsen af straffen.

Generelle principper

Ud over den ovennævnte kategorisering angiver Højesteret i dommen af 15. maj 2025 (U. 2025.3022H) også en række generelle principper for strafudmålingen ved tilståelse.

Indledningsvis bemærker Højesteret, at straffens udmåling i den enkelte sag beror på en konkret vurdering af alle sagens omstændigheder.

Højesteret anfører videre, at de intervaller, der er angivet ovenfor under de enkelte kategorier, er udgangspositioner, der kan fraviges i op- eller nedadgående retning. Dette kan ske bl.a., hvis tilståelsesrabattens størrelse vil føre til strafpositioner i strid med straffelovens § 33 eller strafpositioner, som afviger fra, hvad der efter praksis er almindelig anvendt. Hvis f.eks. en straf i en sag i kategori 3 uden tilståelsesrabat ville skulle udmåles til fængsel i 30 dage, vil en strafreduktion kunne føre til, at straffen fastsættes til fængsel i 20 dage, selv om en reduktion af denne størrelse ligger uden for det angivne interval på mellem ca. 10 og ca. 20 pct.

For så vidt angår spørgsmålet om, hvovidt der bør skelnes mellem sagstyper, når det kommer til muligheden for at opnå tilståelsesrabat, bemærkes, at straffelovens § 82, stk. 1, nr. 9, og dens forarbejder ikke skelner mellem forskellige typer af lovovertrædelser. Højesteret anfører imidlertid, at der er sager og sagsområder, hvor der som udgangspunkt ikke kan gives tilståelsesrabat alene ud fra procesøkonomiske hensyn.

Dette gælder bl.a. for sagsområder, hvor der generelt ikke spares væsentlige ressourcer ved en tilståelse, og hvor der efter praksis er ret faste takster for udmåling af bøder eller kortere fængselsstraffe som f.eks. inden for færdselslovgivningen.

Endelig anfører Højesteret, at der desuden vil være sager, herunder om drab, voldtægt, vold og andre grove integritetskrænkelser, hvor retshåndhævelseshensyn vil tale imod, at der gives tilståelsesrabat alene ud fra procesøkonomiske hensyn.

Således er en lang række væsentlige tvivlsspørgsmål afklaret med Højesterets dom af 15. maj 2025.

Den 12. juni 2025 afsagde Højesteret endnu en dom om tilståelsesrabat (U 2025.3370 H). I præmisserne til denne dom udtaler Højesteret generelt, at det er hensigtsmæssigt, at det udtrykkeligt fremgår af dommen i den enkelte sag, hvilken af de seks kategorier tilståelsen er omfattet af, og hvilken straf der ville være blevet udmålt uden tilståelsesrabat.

For så vidt angår kategori 1-tilfælde om selvanmeldelse kan der fra retspraksis inden lovændringen desuden henvises til U 1991.833 H, hvor den tiltalte i december 1989 meldte sig selv og tilstod at have begået to røverier i marts 1989 samt et røveri i maj 1989.

I øvrigt kan der henvises til landsretspraksis vedrørende bestemmelsen som affattet ved lov nr. 661 af 11. juni 2024, som kan findes i Vidensbasen [her](#).

Det bemærkes, at det er selve straffen, der vil kunne nedsættes som følge af gerningspersonens tilståelse. En tilståelse vil derimod ikke kunne få betydning for eksempelvis et spørgsmål om udvisning eller fastsættelse af lovbestemte følger såsom eksempelvis frakendelse af førerretten eller frakendelsesperiodens længde. Det samme gælder spørgsmålet om, hvorvidt der er grundlag for at gøre straffen helt eller delvist betinget.

Vedrørende omfanget af tilståelsen henvises der i lovbemærkningerne til, at det i praksis forekommer, at tiltalte under en tilståelsessag ikke tilstår den fulde sigtelse. I nogle tilfælde frafalder anklagemyndigheden de ikke tilståede forhold eller elementer, og sagen fremmes i det tilståede omfang. Eftersom tiltalte i denne situation er at anse som ikke skyldig i de frafaldne forhold eller elementer, skal tiltaltes tilståelse ifølge lovbemærkningerne i denne situation anses som en fuldstændig tilståelse.

I andre tilfælde fastholder anklagemyndigheden sigtelsen i de ikke tilståede forhold eller elementer med den konsekvens, at sagen ikke kan afsluttes som en tilståelsessag, men må gennemføres som en domsmandssag eller nævningsag. I denne situation har tiltalte alene aflagt delvis tilståelse, og tilståelsen bør kun medføre en lavere straf, hvis den omfatter en betydelig del af sagen både i relation til den sparede bevisførelse og retsdage under hovedforhandlingen og i relation til den samlede straf, hvis tiltalte også findes skyldig i de ikke tilståede forhold. Hvis tiltalte under domsmandssagen eller nævningsagen alene findes skyldig i det tilståede omfang, skal tilståelsen derimod anses som en fuldstændig tilståelse, der efter omstændighederne kan tillægges betydelig vægt ved strafudmålingen.

I tilfælde, hvor nedsættelse af straffen som følge af en tilståelse kan være aktuel, skal anklagemyndigheden over for retten redegøre for de momenter i sagen, som er relevante for spørgsmålet. Anklagemyndigheden bør om muligt tillige angive niveauet for strafpåstanden, hvis der ikke forelægger en tilståelse (normalniveauet) samt niveauet for den strafnedsættelse, tilståelsen efter anklagemyndighedens vurdering kan begrunde.

Anklagemyndigheden kan endvidere informere tiltalte eller en eventuel forsvarer om, at anklagemyndigheden i tilfælde af en tilståelse over for retten vil redegøre for de momenter, som kan have betydning for en eventuel strafnedsættelse, ligesom anklagemyndigheden kan oplyse om niveauet for den strafnedsættelse, som der efter anklagemyndighedens opfattelse er grundlag for. Anklagemyndigheden skal i sådanne tilfælde altid gøre det klart, at retten ikke er bundet af anklagemyndighedens strafpåstand.

5.10.10. Straffelovens § 82, stk. 1, nr. 10

Efter straffelovens § 82, stk. 1, nr. 10, skal det i almindelighed indgå som en formildende omstændighed, at gerningsmanden har givet oplysninger, som er afgørende for opklaringen af strafbare handlinger begået af andre.

Anvendelse af straffelovens § 82, stk. 1, nr. 10, er ikke begrænset til bestemte sagstyper eller til sager, som gerningsmanden selv har været involveret i.

Bestemmelsen blev indsat ved lov nr. 218 af 31. marts 2004 om ændring af straffeloven og retsplejeloven, der trådte i kraft den 2. april 2004 og lovfæstede den retstilstand, der havde udviklet sig på baggrund af Højesterets dom af 17. juni 1998 (U 1998.1317).

I dommen tilkendegav Højesteret, at der ved strafudmålingen bør kunne tages hensyn til oplysninger fra anklagemyndigheden om, at sigtede har ydet politiet og anklagemyndigheden bistand under efterforskningen. I den konkrete sag fastsatte Højesteret straffen – der efter sædvanlig praksis skulle være fængsel i 6 år – til fængsel i 5 år, idet den tiltalte havde bidraget med værdifulde oplysninger til efterforskningen, der gjorde politiet i stand til at finde frem til to personer, der havde planlagt indsmugling af heroin i Danmark.

Det kan således med henvisning til straffelovens § 82, stk. 1, nr. 10, og Højesterets dom af 17. juni 1998 tilkendegives en sigtet, at anklagemyndigheden i retten vil fremhæve den sigtedes bistand ved forklaringer om medgerningsmænd som en faktor, der kan medføre strafnedsættelse.

Sådanne tilkendegivelser bør dog kun fremsættes i sager om grovere kriminalitet, f.eks. narkotikasager, sager om alvorlig voldskriminalitet og drab eller sager om omfattende eller alvorlig økonomisk kriminalitet, hvor efterforskningen erfaringsmæssigt er særlig vanskelig eller problemfyldt.

5.10.10.1. Fremgangsmåden for fremsættelse af tilkendegivelser

Tilkendegivelser om, at anklagemyndigheden i retten vil fremhæve den sigtedes bistand som en formildende omstændighed, der kan medføre strafnedsættelse, bør kun fremsættes, når det efter en konkret vurdering af omstændighederne i sagen findes påkrævet af hensyn til efterforskningen.

Tilkendegivelsen skal herefter fremsættes i overensstemmelse med lokale retningslinjer, og afgørelse herom skal træffes af en advokaturchef eller chefanklageren ved embedet. Sigtedes forsvarer skal desuden være til stede eller forinden være underrettet om, at en tilkendegivelsen vil blive fremsat, således at vedkommende har mulighed for at være til stede.

Det skal meget klart oplyses den sigtede, at der ikke er sikkerhed for, at sigtedes bistand vil føre til strafnedsættelse, idet afgørelsen herom henhører under retten.

Den jurist, der har fremsat tilkendegivelsen, skal udfærdige et notat om det, der er passeret under mødet, herunder om indholdet af tilkendegivelsen. Notatet skal indgå i akterne i sagen mod sigtede.

Under straffesager mod personer, der er udpeget af en sigtet, eller hvorom en sigtet har afgivet belastende oplysninger efter en tilkendegivelse som nævnt ovenfor, skal notatet om tilkendegivelsen indgå i akterne i sagen mod medgerningsmanden eller tredjemanden, således at forsvareren bliver bekendt med tilkendegivelsen.

Hvis oplysningerne fra en sigtet, der er fremkommet efter en tilkendegivelse, får betydning som bevis i sagen mod medgerningsmanden eller tredjemanden, skal anklagemyndigheden under hovedforhandlingen i forbindelse med bevisførelsen oplyse retten om tilkendegivelsen.

5.10.10.2. "Oplysninger, som er afgørende for opklaringen af strafbare handlinger begået af andre"

Det er efter straffelovens § 82, stk. 1, nr. 10, en forudsætning, at gerningsmanden har afgivet oplysninger, som er afgørende for opklaringen af strafbare handlinger begået af andre.

Sådanne oplysninger kan efter forarbejderne til lov nr. 218 af 31. marts 2004 (L 99 af 26. november 2003, de almindelige bemærkninger, pkt. 3.8.1) bl.a. bestå i sigtedes tilvejebringelse af objektive beviser, f.eks. dokumenter der giver oplysning om en forbrydelse begået af en anden, eller dokumenter der har været genstand for eller er frembragt ved en forbrydelse begået af en anden.

Oplysningerne kan endvidere bestå i mundtlige oplysninger om en given lovovertrædelse, som i væsentlig grad medvirker til at fastslå, hvem der har deltaget i den pågældende lovovertrædelse, og hvori lovovertrædelsen nærmere består.

Endelig kan oplysningerne bestå i, at den sigtede afgiver vidneforklaring om andres forbrydelser. I disse tilfælde kan der efter omstændighederne blive spørgsmål om at vidne mod medgerningsmanden eller tredjemanden i retten.

Fra retspraksis kan bl.a. henvises til TfK 2017.640 V, hvor tiltalte havde overtrådt straffelovens § 191 ved at have indført 1.356 gram kokain i Danmark. I byretten nægtede tiltalte sig skyldig, og straffen blev fastsat til fængsel i 5 år og 6 måneder, ligesom tiltalte blev udvist med indrejseforbud for bestandig. Under ankesagen erkendte tiltalte, at han som kurer havde transporteret kokainen. Han oplyste, at han efter byrettens dom havde givet politiet oplysninger om de personer, som havde stået bag transporten. Der blev fremlagt erklæring fra politiet, hvoraf det fremgik, at tiltalte havde afgivet oplysninger om en fremtidig smugling af narkotika. De svenske myndigheder oplyste senere, at man på baggrund af tiltaltes oplysninger havde indledt en ny fremadrettet efterforskning mod to af de personer, tiltalte havde afgivet oplysninger om, og at den svenske anklagemyndighed ville sigte mindst én af de mistænkte på baggrund af tiltaltes oplysninger. Landsretten fandt bl.a. under hensyn til tiltaltes rolle som kurer sammenholdt med de oplysninger, som tiltalte havde givet til brug for efterforskningen af strafbare forhold begået af andre, grundlag for at fastsætte straffen til fængsel i 4 år og 6 måneder (dissens).

Der kan endvidere henvises til Højesterets dom af 4. maj 2011 (U 2011.2203), hvor tiltalte blev fundet skyldig i bl.a. fem drabsforsøg, til dels medvirken, to tilfælde af grov vold og to tilfælde af brandstiftelse efter straffelovens § 181, stk. 1. De fem drabsforsøg og det ene voldsforhold var begået som led i tiltaltes tilknytning til to forskellige rockergrupperinger. Byretten og landsretten fastsatte straffen til 12 års fængsel. Både byretten, landsretten og Højesteret lagde i formildende retning vægt på, at tiltalte havde angivet sig selv i tre af sagens forhold og tilstået forhold, som politiet ikke på forhånd havde kendskab til. Det blev endvidere tillagt vægt, at tiltalte bl.a. i forbindelse med indenretlige afhøringer havde givet oplysninger, som var afgørende for opklaringen af meget alvorlige strafbare handlinger begået af andre. Højesteret antog herefter, at tiltalte ville være blevet straffet med fængsel på livstid eller i hvert fald med fængsel i 16 år, hvis der ikke havde foreligget formildende omstændigheder, hvorfor Højesteret fandt straffen passende udmålt og stadfæstede dommen.

5.10.11. Straffelovens § 82, stk. 1, nr. 11

Efter straffelovens § 82, stk. 1, nr. 11, skal det i almindelighed indgå som en formildende omstændighed, at gerningsmanden har genoprettet eller søgt at genoprette den skade, der er forvoldt ved den strafbare handling.

Bl.a. deltagelse i et konfliktråd kan efter en konkret vurdering indgå som en formildende omstændighed ved strafudmålingen i sagen.

5.10.12. Straffelovens § 82, stk. 1, nr. 12

Efter straffelovens § 82, stk. 1, nr. 12, skal det i almindelighed indgå som en formildende omstændighed, at gerningsmanden på grund af den strafbare handling frakendes en af de i § 79 omhandlede rettigheder eller påføres andre følger, der kan sidestilles med straf.

Det kan eksempelvis indgå som en formildende omstændighed, at gerningsmanden som følge af lovovertrædelsen er blevet eller må forventes at blive adskediget fra en stilling i offentlig tjeneste.

Udvisning er ikke en retsfølge, der kan medføre lempelse af straffen i medfør af straffelovens § 82, stk. 1, nr. 12, jf. U 2006.2001 H.

5.10.13. Straffelovens § 82, stk. 1, nr. 13

Efter straffelovens § 82, stk. 1, nr. 13, skal det i almindelighed indgå som en formildende omstændighed, at der er gået så lang tid, siden den strafbare handling blev foretaget, at anvendelse af den sædvanlige straf er unødvendig.

Hvornår der er gået så lang tid, at det skal indgå som en formildende omstændighed, beror på en konkret vurdering, hvor der blandt andet også må lægges vægt på forbrydelsens karakter.

5.10.14. Straffelovens § 82, stk. 2

Det fremgår af straffelovens § 82, stk. 2, 1. pkt., at det ved straffens fastsættelse skal indgå som en formildende omstændighed, at straffesagen mod gerningsmanden ikke er afgjort inden for en rimelig tid, uden at det kan bebrejdes gerningsmanden.

Ved lov nr. 2601 af 28. december 2021, der trådte i kraft den 1. januar 2022, ophævede man den dagældende bestemmelse i straffelovens § 82, nr. 13, hvorefter det ved straffens fastsættelse i almindelighed skulle indgå som en formildende omstændighed, at straffesagen mod gerningsmanden ikke var afgjort inden for en rimelig tid, uden at det kunne bebrejdes gerningsmanden. Indholdet af den tidligere § 82, nr. 13, blev rykket til straffelovens § 82, stk. 2, ligesom man indsatte et 2. pkt. i § 82, stk. 2, hvorefter sagsbehandlingstiden imidlertid kun kommer i betragtning som en formildende omstændighed, hvis dette er nødvendigt på grund af kravet i Den Europæiske Menneskerettighedskonventions (EMRK) artikel 6 om behandling af sagen inden for en rimelig tid. Det fremgår af forarbejderne til loven (L 14 af 6. oktober 2021, de almindelige bemærkninger, pkt. 2.1.3), at der ved vurderingen af, om sagsbehandlingstiden er i strid med EMRK artikel 6, stk. 1, kan lægges vægt på, om den sigtede eller tiltalte har benyttet sig af retsmidlerne i retsplejelovens § 152 a og § 718 b, stk. 1, med henblik på af egen drift at fremme sagens afgørelse.

Anvendelsesområdet for straffelovens § 82, stk. 2, vil således navnlig være situationer, hvor den sigtede eller tiltalte har benyttet retsplejelovens retsmidler mod lang sagsbehandlingstid i § 152 a og § 718 b, men hvor disse ikke har været tilstrækkelig effektive til at sikre, at sagen blev behandlet inden rimelig tid. Det gælder eksempelvis, hvis der ikke har kunnet berammes en hovedforhandling inden rimelig tid, uanset at tiltalte har anmodet herom i medfør af retsplejelovens § 152 a.

Der skal dog i alle tilfælde foretages en konkret helhedsvurdering af, hvornår den tidsmæssige udstrækning af en sag vil udgøre en krænkelse af EMRK artikel 6. I denne vurdering kan bl.a. sagens karakter, herunder sagens betydning og kompleksitet, tiltaltes adfærd samt de relevante myndigheders adfærd indgå.

Ved vurderingen af myndighedernes adfærd skal der bl.a. lægges vægt på sagens betydning for sigtede eller tiltalte, jf. nærmere om denne vurdering nedenfor under pkt. 5.9.1.

Lovændringen ændrer ikke på mulighederne for at få erstatning mv. for lang sagsbehandlingstid i medfør af reglerne i retsplejelovens kapitel 93.

5.11. Straffelovens § 83

Efter straffelovens § 83, 1. pkt., kan straffen nedsættes under den foreskrevne strafferamme, når oplysninger om gerningen, gerningsmandens person eller andre forhold afgørende taler herfor. Efter 2. pkt. kan straffen bortfalde under i øvrigt formildende omstændigheder.

Det fremgår af forarbejderne til bestemmelsen (L 99 af 26. november 2003, de specielle bemærkninger til § 1, nr. 2), at straffelovens § 83 ikke er begrænset til omstændigheder, der foreligger ved den strafbare handling foretaget. Også senere indtrådte omstændigheder kan bevirke strafnedsættelse eller strafbortfald, f.eks. forhold som nævnt i straffelovens § 82, nr. 9-13.

Bestemmelsen kan derfor også anvendes til at nedsætte straffen under den foreskrevne strafferamme eller til at lade straffen helt bortfalde som følge af lang sagsbehandlingstid.

Ved lov nr. 2601 af 28. december 2021 blev der også indsat et nyt 3. pkt. i straffelovens § 83, hvorefter sagsbehandlingstiden kun kan indgå som en formildende omstændighed ved straffens fastsættelse i de tilfælde, hvor det er nødvendigt på grund af kravet i EMRK artikel 6 om behandlingen af sagen inden for en rimelig tid. Loven har således til formål at begrænse anvendelsen af strafnedsættelse grundet lang sagsbehandlingstid mest muligt inden for rammerne af EMRK.

5.11.1. Nærmere om sagsbehandlingstiden i relation til Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK)

Det fremgår bl.a. af EMRK artikel 6, stk. 1, at enhver har ret til en retfærdig rettergang inden en rimelig tid i bl.a. straffesager. Det følger desuden af EMRK artikel 13, at enhver, hvis rettigheder og friheder efter EMRK er blevet krænket, skal have adgang til effektive retsmidler.

Beregningen af den relevante periode, der skal tages i betragtning ved bedømmelsen af sagsbehandlingstiden i straffesager efter EMRK, begynder på det tidspunkt, hvor der foreligger en såkaldt ”anklage” for en forbrydelse. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) har defineret begrebet ”anklage” som en officiel tilkendegivelse fra en dertil kompetent myndighed over for en person, der indeholder en beskyldning om, at vedkommende har begået en strafbar handling.

Fristen vil således almindeligvis begynde at løbe fra det tidspunkt, hvor en person bliver anholdt, afhørt som sigtet, eller senest når der rejses tiltale. Der kan i den forbindelse henvises til bl.a. Simeonovi mod Bulgarien, dom af 12. maj 2017, præmis 111, og Abboud mod Belgien, dom af 2. juli 2019, præmis 40. Den relevante periode slutter, når der foreligger en endelig afgørelse, eller strafforfølgning afbrydes, jf. bl.a. Kalashnikov mod Rusland, dom af 15. juli 2002, præmis 124, og Schumacher mod Luxembourg, dom af 25. november 2003, præmis 28.

Det kan generelt udledes af EMD's praksis, at sagsbehandlingstiden skal vurderes i forhold til:

- sagens kompleksitet,
- parternes adfærd og
- de relevante myndigheders adfærd, herunder navnlig domstolenes.

Ved vurderingen af myndighedernes adfærd lægges der bl.a. vægt på sagens betydning for sigtede. Der skal foretages en samlet helhedsvurdering af sagens faktiske omstændigheder med henblik på at afgøre, hvorvidt sagsbehandlingstiden må anses for at være rimelig ud fra ovenstående momenter.

EMD har bl.a. i sagerne *Hutchison Reid mod Storbritannien*, dom af 20. februar 2003, præmis 79, og *Khudoyorov mod Rusland*, dom af 8. november 2005, præmis 193, udtalt, at en sagsbehandlingstid på 1 år for hver instans kan være en grov tommelfingerregel i sager om retten til en rettergang inden en rimelig tid. Domstolen har endvidere i bl.a. *Satakunnan Markkinapörssi Oy og Satamedia Oy mod Finland*, dom af 27. juni 2017, præmis 210 udtalt, at 1 år og 6 måneder i én instans ikke i sig selv kunne anses for uforholdsmæssig.

Ud fra EMD's praksis kan det med en vis forsigtighed udledes, at hvis en retssag tager meget mere end 5 år i to instanser, vil sagsbehandlingstiden som udgangspunkt være problematisk i forhold til konventionen. Det vil dog være en konkret vurdering, hvor også længere sagsbehandlingstid i nogle tilfælde vil være tilladelig.

EMD har fastslået, at der i forbindelse med en krænkelse af artikel 6, stk. 1, som følge af lang sagsbehandlingstid skal være adgang til et effektivt retsmiddel, jf. EMRK artikel 13. I de straffesager, hvor der i forbindelse med domsafsigelsen konstateres en krænkelse af EMRK artikel 6 som følge af lang sagsbehandlingstid, er medlemsstaterne således forpligtede til at kompensere for krænkelsen, bl.a. i forbindelse med straffens udmåling.

5.12. Anklagemyndighedens opgave ved forsvarerens påstand om strafnedsættelse pga. lang sagsbehandlingstid

Anklagemyndigheden skal protestere imod forsvarerens argumentation om strafnedsættelse i medfør af enten straffelovens § 82, stk. 2, eller § 83 – herunder nedsættelse af straffen under den foreskrevne strafferamme eller bortfald – som følge af lang sagsbehandlingstid, medmindre sagsbehandlingstiden klart er i strid med tiltaltes ret til behandling af sagen inden for en rimelig frist efter EMRK artikel 6, og tiltalte skal kompenseres herfor ved nedsættelse af straffen.

Anklagemyndigheden skal endvidere overveje anke af domme, hvor der er sket nedsættelse af straffen eller strafbortfald med henvisning til lang sagsbehandlingstid, hvis det ikke er åbenbart, at sagsbehandlingstiden indebærer en krænkelse af EMRK artikel 6.

5.13. Straffelovens § 84

Straffelovens § 84 blev indført ved lov nr. 218 af 31. marts 2004 om ændring af straffeloven og retsplejeloven (Ændring af strafferammer og bestemmelser om straffastsættelse mv.), der trådte i kraft den 2. april 2004.

Efter straffelovens § 84, stk. 1, er det en betingelse for anvendelsen af bestemmelser om forhøjet straf eller andre retsfølger i gentagelsestilfælde, at gerningsmanden, inden den pågældende på ny forbrød sig,

i den danske stat er fundet skyldig i en begået strafbar handling, som loven tillægger gentagelsesvirkning på den nu begåede, eller forsøg på eller medvirken til en sådan. Gentagelsesvirkningen omfatter også udenlandske domme, jf. stk. 2, og eksempelvis TfK 2015.586 V.

Overtrædelser, der er begået før gerningsmandens fyldte 18. år, kan også tillægges gentagelsesvirkning, ligesom gentagelsesvirkningen først ophører 10 år efter, at den tidligere straf er udstået, jf. § 84, stk. 3.

Det må antages, at Østre Landsrets dom i U 2007.1131 samt Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols dom af 29. marts 2006 (sag nr. 67335/01), der vedrørte overtrædelse af narkotikaloggivningen, indebærer, at reglen i straffelovens § 84, stk. 3, om 10 års gentagelsesvirkning kan anvendes, uanset om gentagelsesvirkningen af en afgørelse truffet før lovændringens ikrafttræden den 2. april 2004 var ophørt efter den tidligere gældende regel om gentagelsesvirkning i 5 år. Dette er f.eks. gentaget i TfK 2011.283 V, hvor den tiltalte blev dømt for et 6. gangstilfælde af overtrædelse af dagældende våbenlovens § 4, stk. 1, og hvor de tidligere domme var fra 1988, 1993, 1998, 2005 og 2007.

Både afgørelser fra før og efter den 2. april 2004 kan således tillægges gentagelsesvirkning, uanset om gentagelsesvirkningen af en afgørelse fra før 2. april 2004 var udløbet ved ikrafttræden af lov nr. 218 af 31. marts 2004.

Det ovenfor anførte har f.eks. betydning for anvendelsen af straffelovens § 247, stk. 1 (om forhøjelse af straffen i voldssager, hvor tiltalte tidligere er dømt for forsætlig voldskriminalitet), straffelovens § 291, stk. 2 (om forhøjet straf for hærværk, når gerningsmanden tidligere er fundet skyldig i hærværk mv.) og straffelovens § 293 a, 2. pkt. (om forhøjet straf for brugstyveri af motorkøretøj i gentagelsestilfælde).

5.14. Straffelovens § 88

Det følger af straffelovens § 88, at der fastsættes en fælles straf, når nogen ved en eller flere handlinger har begået flere lovovertrædelser. Den fælles straf skal fastsættes inden for den foreskrevne strafferamme, og hvis flere strafferammer kommer i betragtning, anvendes den strengeste strafferamme. Under særdeles skærpende omstændigheder kan straffen dog overstige den højeste for nogen af lovovertrædelserne foreskrevne straf med indtil det halve.

Straffen fastsættes efter princippet om modereret kumulation, hvilket indebærer, at den fastsatte fælles straf i mange tilfælde vil være lavere end summen af straffene, der ville være blevet fastsat, hvis de enkelte forhold var behandlet særskilt. Modereret kumulation står således i modsætning til absolut kumulation, som eksempelvis er udgangspunktet ved udmålingen af bøder i færdselssager, jf. færdselslovens § 118 a, stk. 2, hvor straffene for de enkelte forhold lægges sammen.

Straffelovens § 88 kan kun anvendes, hvis samtlige forhold er begået, uden at der er faldet dom for nogen af dem. Hvis der er afsagt dom for nogle af forholdene, skal straffelovens § 89 anvendes i stedet. Formålet med § 89 er så vidt muligt at tilvejebringe det samme resultat, som hvis forholdene var behandlet i samme sag og dermed under anvendelse af § 88.

5.15. Straffelovens § 89

Efter straffelovens § 89 skal den, som allerede er dømt til straf og yderligere findes skyldig i en forud for dommen begået strafbar handling, idømmes en tillægsstraf, for så vidt samtidig påkendelse ville

have medført forhøjelse af straffen. Efter 2. pkt. kan tillægsstraf idømmes i kortere tid end foreskrevet i straffelovens § 33, hvorefter fængselsstraf ikke kan fastsættes til under 7 dage.

Er det nye forhold begået før en betinget dom, anvendes i stedet straffelovens § 61, stk. 1.

Straffelovens § 89 anvendes ved strafudmålingen, når det forhold, som tiltalte er fundet skyldig i, er begået før en anden dom, hvor den tiltalte er dømt til straf. Formålet med bestemmelsen er at opnå det samme resultat, som hvis de to (eller flere) forhold var behandlet samlet, og hvor straffen dermed ville være blevet fastsat i medfør af straffelovens § 88 og princippet om modereret kumulation.

Hvis retten vurderer, at den samlede straf var blevet højere, hvis forholdene havde været behandlet sammen, skal tiltalte idømmes en tillægsstraf svarende til differencen mellem den straf, tiltalte er blevet idømt ved den tidligere dom, og den straf tiltalte ville være blevet idømt, hvis forholdene havde været behandlet sammen i forbindelse med den tidligere dom. Som eksempel herpå kan nævnes Højesterets dom af 25. maj 1999 (U 1999.1404), hvor den tiltalte tidligere var idømt 7 dages hæfte for overtrædelse af lov om euforiserende stoffer, og hvor Højesteret udmålte en tillægsstraf på fængsel i 5 år, 11 måneder og 20 dage under henvisning til § 89. Landsretten havde fastsat straffen til fængsel i 6 år.

Der skal ikke medvirke nævninge ved fastsættelsen af tillægsstraffen, uanset at den samlede straf ved de to domme overstiger 4 år. Det afgørende er i den forbindelse, om anklagemyndigheden nedlægger påstand om en tillægsstraf på 4 år eller derover, jf. herved U 2003.1546/2 H.

Hvis retten derimod vurderer, at den samlede straf ikke ville være blevet højere, hvis forholdene havde været behandlet sammen, skal der ikke fastsættes en tillægsstraf, jf. eksempelvis U 2019.1849 Ø.

Såfremt anklagemyndigheden forud for hovedforhandlingen vurderer, at der ikke vil blive udmålt en tillægsstraf efter § 89, skal det altid overvejes, om sagen i stedet bør afgøres med påtaleopgivelse efter retsplejelovens § 721, stk. 1, nr. 3, eller med tiltalefrafald efter retsplejelovens § 722, stk. 1, nr. 4.

5.15.1. Nærmere retningslinjer for udmåling af tillægsstraf

Forhenværende højesteretsdommer, professor dr. jur. Peter Blok har i artiklen ”Nogle bemærkninger om anvendelsen af straffelovens § 89” (Juristen, 1985, s. 237 ff.) redegjort for anvendelsen af tillægsstraf efter straffelovens § 89, herunder i hvilke situationer der foreligger en gentagelsessituation og ikke en sammenstødssituation.

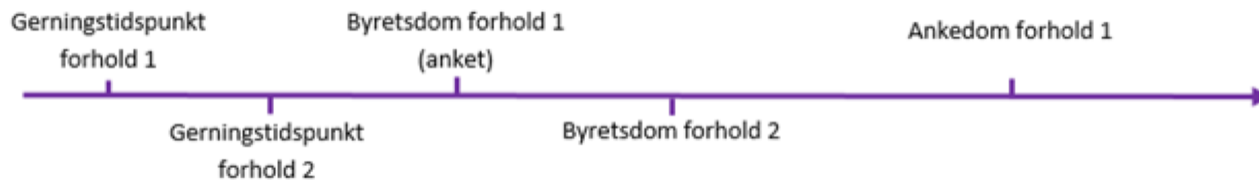
Denne artikel er i vidt omfang blevet – og bliver fortsat – anvendt som opslagsværk ved de danske domstole, når der opstår mere vanskelige spørgsmål om anvendelsen af straffelovens § 89. Retspraksis har således også udviklet sig i overensstemmelse med de løsninger, Peter Blok opstiller i artiklen, når anvendelse af bestemmelsen kan give anledning til tvivl, jf. også artiklen ”Straffelovens § 89 – en status på tvivsspørgsmål og praksis siden 1985”, der er trykt i U 2020B. 170.

Peter Blok har opstillet tre situationer, hvor der kan opstå spørgsmål om anvendelse af straffelovens § 89, og hvor den tidligere dom er anket:

- Situation A – gerningstidspunktet i både forhold 1 og 2 ligger før byretsdom forhold 1

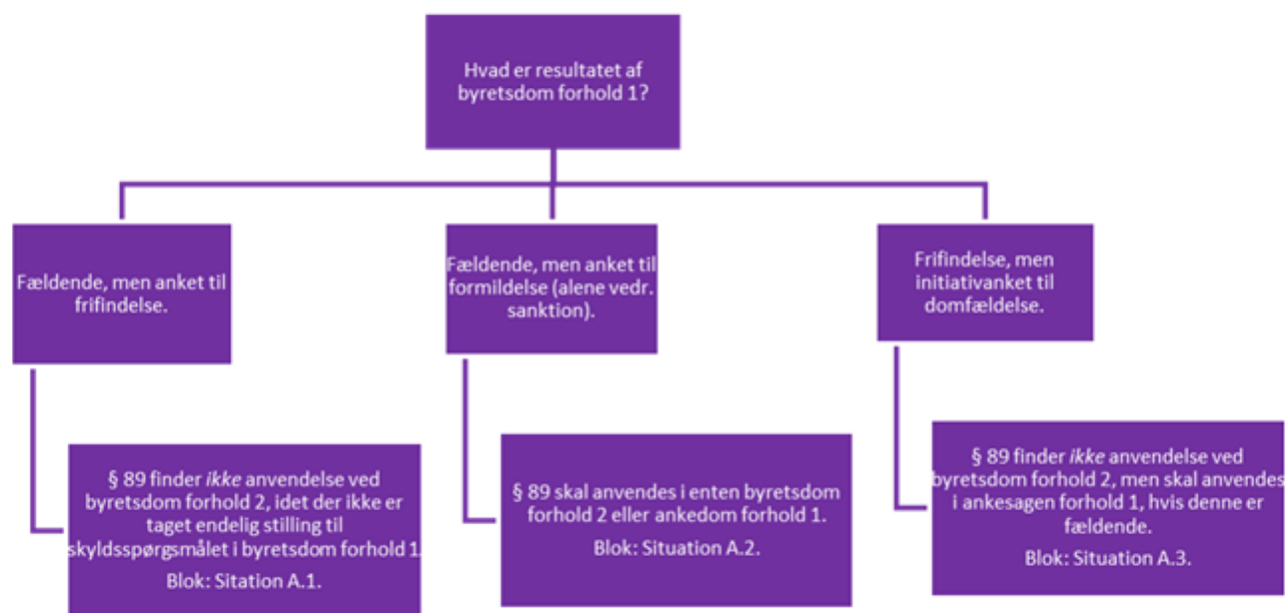
- Situation B – forhold 2 er begået efter byretsdom forhold 1
- Situation C – forhold 2 er begået efter byretsdom forhold 1, som er anket, og hvor ankesagen ikke er afgjort ved byretsdom forhold 2

Situation A: Gerningstidspunktet i både forhold 1 og 2 ligger før byrettens dom i forhold 1

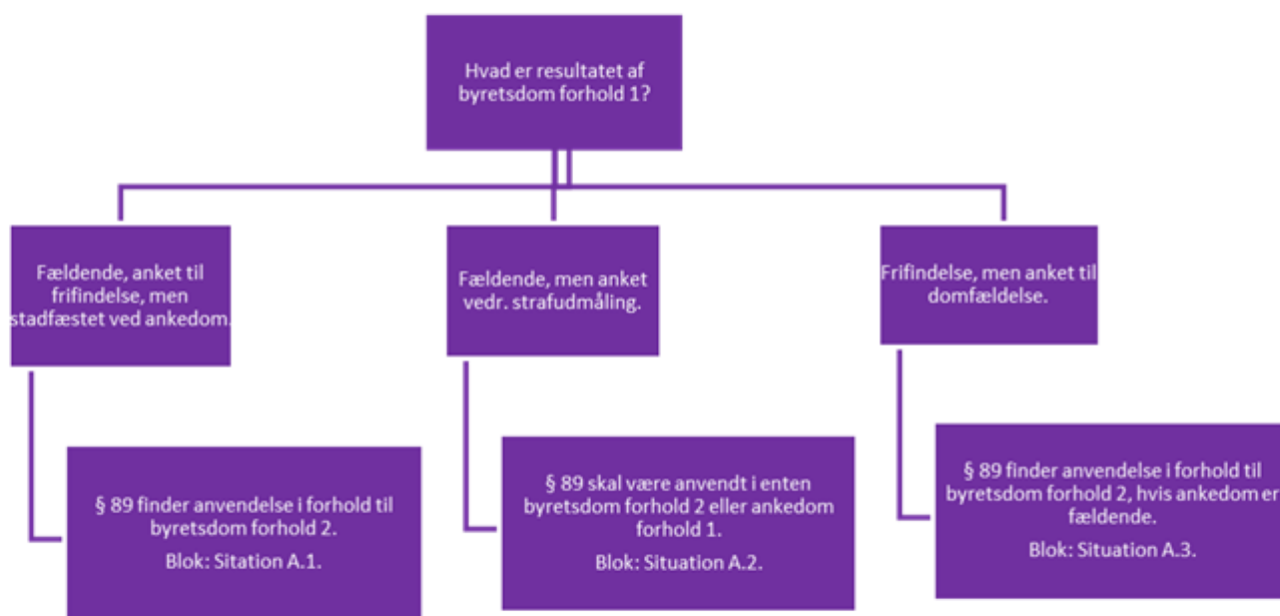

Byretsdom forhold 1	Byretsdom forhold 2	Ankedom forhold 1
1. Fældende, anket til frifindelse	Ej § 89	Hvis fældende, så § 89 i forhold til byretsdom forhold 2
2. Fældende, alene anket vedr. strafudmåling	+ / ÷ i forhold til byretsdom 1	+ / ÷ i forhold til byretsdom forhold 2
3. Frifindende, anket til domfældelse	Intet særligt	Hvis fældende, så § 89 i forhold til byretsdom forhold 2

Nedenstående skema angiver anvendelsen af § 89 ved behandlingen af forhold 2 i første instans:

Nedenstående skema angiver anvendelsen af § 89 ved behandlingen af forhold 1 i landsretten, når forhold 2 er afgjort ved endelig dom i byretten:

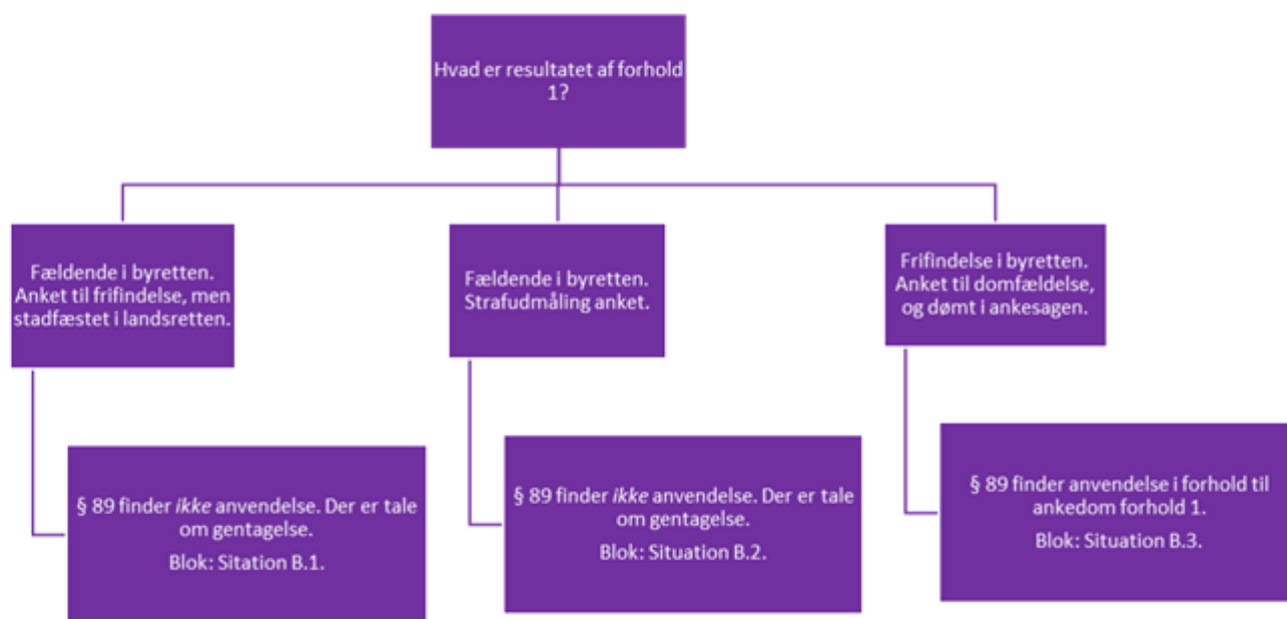

Situation B: Forhold 2 er begået efter byretsdom forhold 1

Byretsdom forhold 1	Byretsdom forhold 2
1. Fældende, anket til frifindelse, men stadfæstet ved anhedom	Gentagelse
2. Fældende, alene anket vedr. strafudmåling	Gentagelse
3. Frifindende, men anhedom fældende	§ 89 i forhold til anhedom forhold 1

Nedenstående skema angiver anvendelsen af § 89 i byretsdom 2, når byretsdom 1 er anket:

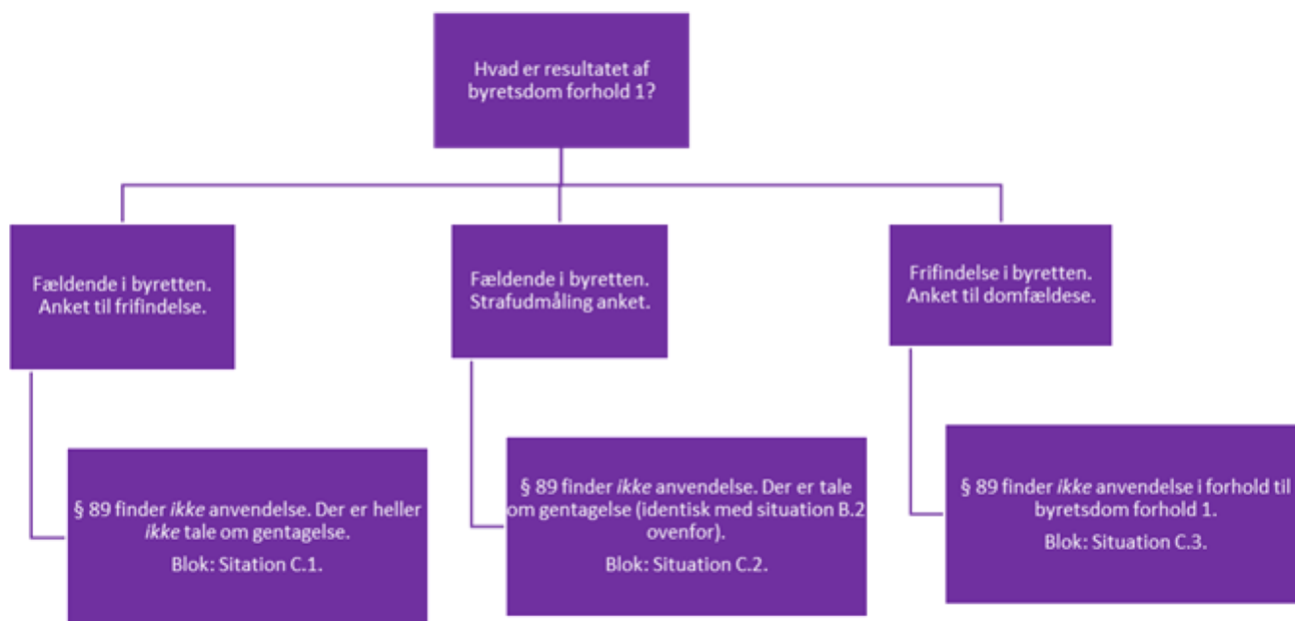

Situation C: Forhold 2 er begået efter byretsdom i forhold 1, som er anket og endnu ikke afgjort, da byretsdom i forhold 2 afgøres

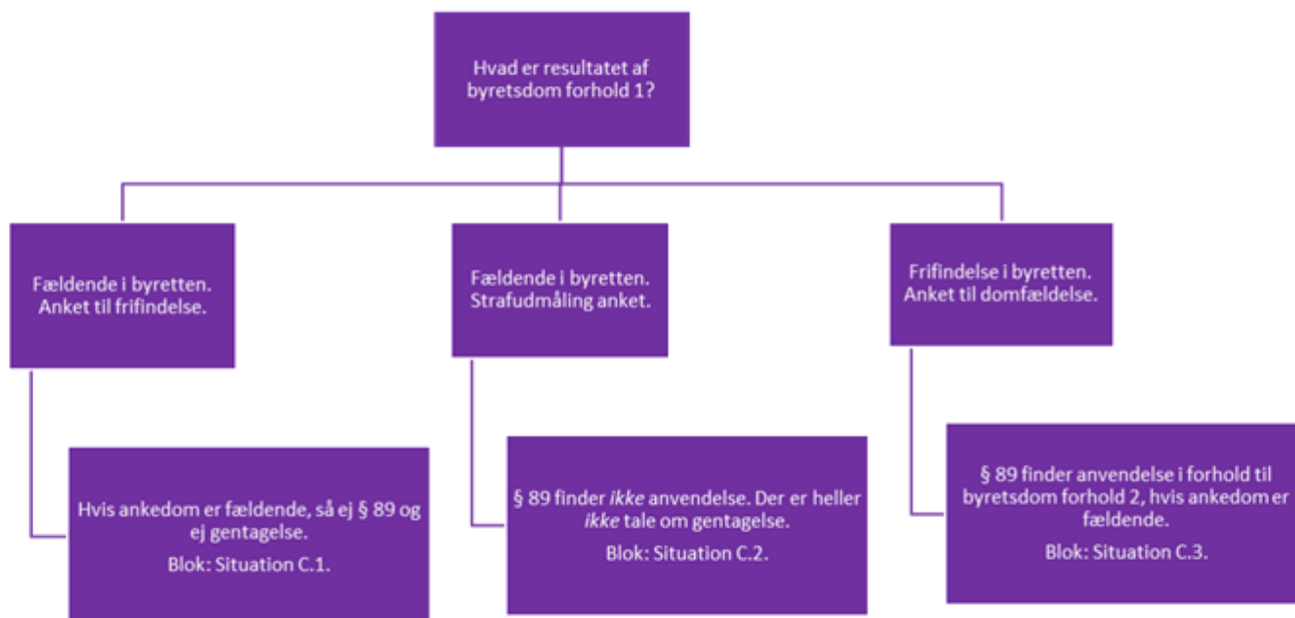

Byretsdom forhold 1	Byretsdom forhold 2	AnkeDOM forhold 1
1. Fældende, anket til frifindelse	Ej § 89, ej gentagelse	Hvis fældende, så ej § 89 og ej gentagelse
2. Fældende, alene anket vedr. strafudmåling	Gentagelse	Ej § 89, ej gentagelse
3. Frifindende, anket til domfældelse	Intet særligt	Hvis fældende, så § 89 i forhold til byretsdom forhold 2

Nedenstående skema angiver anvendelsen af § 89 i byretsdom forhold 2, når byretsdommen i forhold 1 er under anke:

Nedenstående skema angiver anvendelsen af § 89 i ankedom forhold 1:

5.15.2. Straffelovens § 89, 3. pkt.

Det følger af straffelovens § 89, 3. pkt., at dersom fuldbyrdelse af den tidligere idømte straf ikke er afsluttet, følges så vidt muligt reglerne i straffelovens § 88. Dette indebærer ikke, at straffen skal fastsættes som en fællesstraf, men at fastsættelse af tillægsstraffen så vidt muligt skal følge § 88 med hensyn til straffens art.

Dette ses blandt andet fulgt i dommen U 1998.1389/1 V, hvor landsretten udtalte, at straffelovens § 89 ikke indeholder hjemmel til at fastsætte en fællesstraf, der tillige omfatter forhold, der er pådømt ved en tidligere dom.

6. Efter dom

6.1. Anmodning om bødenedsættelse efter dom

Som det fremgår ovenfor under pkt. 5.1.1.2. kan bøden nedsættes til det halve, dog mindst 500 kr., for personer med særlig lav indtægt.

Efter retsplejelovens § 896 a kan retten uden afholdelse af retsmøde behandle sager, hvor der er udstedt bødeforelæg, medmindre sigtede inden for den frist, som er fastsat i bødeforlægget, har fremsat anmodning om, at sagen behandles ved et retsmøde (forenklet bødesagsproces).

Der kan derfor være tilfælde, hvor en anmodning om nedsættelse af en bøde først behandles efter en udeblivelsesdom.

Det kan eksempelvis være tilfældet, hvis den domfældte først efter en udeblivelsesdom retter henvendelse til politiet og anmoder om, at bøden nedsættes, jf. pkt. 6.1.1. Der kan imidlertid også være tilfælde, hvor anmodningen om bødenedsættelse er fremsat rettidigt, men ved en myndighedsfejl ikke er imødekommet, og udeblivelsesdom er afsagt, jf. pkt. 6.1.2.

Om bødenedsættelse før dom henvises til pkt. 5.1.1. ovenfor.

6.1.1. Anmodning om bødenedsættelse fremsat efter afsigelse af udeblivelsesdom

Det fremgår af retsplejelovens § 896 a, at bødesager, der er afgjort uden retsmøde, ikke kan ankes. Disse sager kan heller ikke genoptages, medmindre domfældte godtgør at have været forhindret i at anmode om et retsmøde på grund af omstændigheder, som ikke kan tilregnes den pågældende, eller at bødeforelægget ikke rettidigt er kommet til domfældtes kundskab, jf. retsplejelovens § 987, stk. 2. I så fald regnes fristen for begæring om genoptagelse fra den dag, hvor retten har sendt en udskrift af dommen til domfældte.

Det er Rigsadvokatens opfattelse, at politikredsen ikke har hjemmel til en delvis eftergivelse af bøden, når sagen er afgjort ved dom.

Skatteforvaltningen er restanceinddrivelsesmyndighed, og en afgørelse om eftergivelse af bøder skal således træffes af denne myndighed. Skatteforvaltningen har meddelt, at Skatteforvaltningen ikke har hjemmel til at eftergive bøder, når begrundelsen beror på fordringens eksistens eller størrelse. Direktoratet

for Kriminalforsorgen har ligeledes meddelt, at direktoratet ikke har hjemmel til at benåde i bødesager, når indsigelsen vedrører bødens eksistens eller størrelse.

Politikredsen kan således ikke videresende de ovennævnte sager til Skatteforvaltningen eller Direktoratet for Kriminalforsorgen.

Når anmodningen om nedsættelse af bøden er fremsat efter, at der er afsagt dom uden retsmøde, skal politikredsen derfor meddele domfældte, at politiet og anklagemyndigheden ikke har hjemmel til at ændre en bøde, der er fastsat ved dom, og at anmodningen derfor ikke kan imødekommes.

Domfældte skal samtidig vejledes om muligheden for eventuelt at søge Procesbevillingsnævnet om tilladelse til anke af dommen, jf. retsplejelovens § 903, jf. § 902, stk. 2, og § 904, stk. 3. En sådan tilladelse kan gives, hvis sagen er af principiel karakter eller særlige grunde i øvrigt taler for det.

Domfældte kan eventuelt tillige oplyses om, at anmodningen om bødenedsættelse ikke er fremsat rettidigt over for politikredsen, og at sagen derfor er sendt i retten uden ændring af bødens størrelse.

6.1.2. Anmodning om bødenedsættelse fremsat rettidigt, men ved en myndighedsfejl ikke imødekommet og udeblivelsesdom er afsagt

Er anmodningen om nedsættelse af bøden fremsat rettidigt før dom, dvs. senest 20 dage fra datoen på tilkendegivelsen eller opgørelsen, men har politikredsen ved en fejl ikke behandlet anmodningen, skal sagen behandles som en erstatningssag efter retsplejelovens § 1018 h om behandling af erstatningskrav på grundlag af dansk rets almindelige erstatningsregler om culpaansvar.

6.2. Domme til Vidensbasen

Anklageren skal overveje, om dommen er egnet til at indgå i Anklagemyndighedens Vidensbase.

Vidensbasen skal dels indeholde afgørelser, som afspejler straffniveauet, praksis for rettighedsfrakendelse og andre retsfølger mv., dels afgørelser af mere principiel karakter, hvor der er taget stilling til et eller flere uafklarede spørgsmål i relation til bestemmelsernes anvendelsesområde, fortolkning mv.

En afgørelse kan også have generel betydning, hvis den f.eks. indeholder en sagkyndig erklæring eller anden faglig udtalelse, som vil være anvendelig i andre sager.

Domme til Vidensbasen sendes på mail til vidensenheden@ankl.dk med en kort begrundelse for indstillingen. Domme til Vidensbasen skal være endelige.

6.2.1. Domme, hvor straffelovens § 81, nr. 6, er søgt anvendt

Samtlige domme, hvor der er nedlagt påstand om at skærpe straffen i medfør af straffelovens § 81, nr. 6, skal sendes til Anklagemyndighedens Vidensbase via de regionale statsadvokater.

Domme til Vidensbasen skal være endelige og sendes til vidensenheden@ankl.dk.

6.2.2. Domme, hvor straffelovens § 81 f, er søgt anvendt

Samtlige domme, hvor der er nedlagt påstand om at skærpe straffen i medfør af straffelovens § 81 f, skal sendes til Anklagemyndighedens Vidensbase via de regionale statsadvokater.

Domme til Vidensbasen skal være endelige og sendes til vidensenheden@ankl.dk .

7. Love og forarbejder

Straffeloven - seneste hovedlov

- Lovbekendtgørelse nr. 1145 af 5. november 2024

Retsplejeloven - seneste hovedlov

- -Lovbekendtgørelse nr. 1160 af 5. november 2024

Relevante forarbejder

Vedrørende straffelovens § 80:

- Lov nr. 218 af 31. marts 2004 om ændring af straffeloven og retsplejeloven (Ændring af strafferammer og bestemmelser om straffastsættelse mv.) (L 99 af 26. november 2003)
- Lov nr. 411 af 9. maj 2011 om ændring af retsplejeloven (Forenkling af bødesagsprocessen) (L 133 af 9. februar 2011)

Vedrørende straffelovens § 80, stk. 3:

- Lov nr. 330 af 30. marts 2019 om ændring af straffeloven (betydningen af tro, kulturelle forhold og lignende i forbindelse med straffens fastsættelse) (L 149 af 6. februar 2019)

Vedrørende straffelovens § 81 a:

- Lov nr. 1832 af 8. december 2020 (L 23 af 7. oktober 2020)
- Lov nr. 665 af 11. juni 2024 (L 150 af 10. april 2024)

Vedrørende straffelovens § 81 b:

- Lov nr. 1543 af 18. december 2018 (L 22 af 3. oktober 2018)

Vedrørende straffelovens § 81 c:

- Lov nr. 1543 af 18. december 2018 om ændring af straffeloven, pasloven og politiloven (Initiativer mod parallelsamfund) (L 22 af 3. oktober 2018)

Vedrørende straffelovens § 81 e:

- Lov nr. 1786 af 28. december 2023 om ændring af straffeloven, retsplejeloven og lov om politiets virksomhed (Initiativer mod åbenlys og systematisk handel med ulovlige stoffer) (L 80 af 14. november 2023)

Vedrørende straffelovens § 81 f

- Lov nr. 201 af 25. februar 2025 (L 110 af 28. november 2024)

Vedrørende straffelovens § 82 og § 83:

- Lov nr. 2601 af 28. december 2021 (L 14 af 6. oktober 2021)
- Lov nr. 661 af 11. juni 2024 (L 115 af 28. februar 2024)

Vedrørende straffelovens § 88:

- Lov nr. 469 af 7. juni 2001 (L 210 af 28. marts 2001)

Vedrørende straffelovens § 89:

- Lov nr. 433 af 31. maj 2000 (L 146 af 8. december 1999)

Cirkulæreskrivelser:

- Rigsadvokatens Retningslinjer om behandling af sager om nedsættelse af bøder af 8. marts 2013.

Rigsadvokaten, den 21. oktober 2025

RIGSADVOKATEN

/ Rigsadvokaten

¹ Beløbene er opgjort på baggrund af den teknisk beregnede dagpengesats for fuldtidsbeskæftigede.